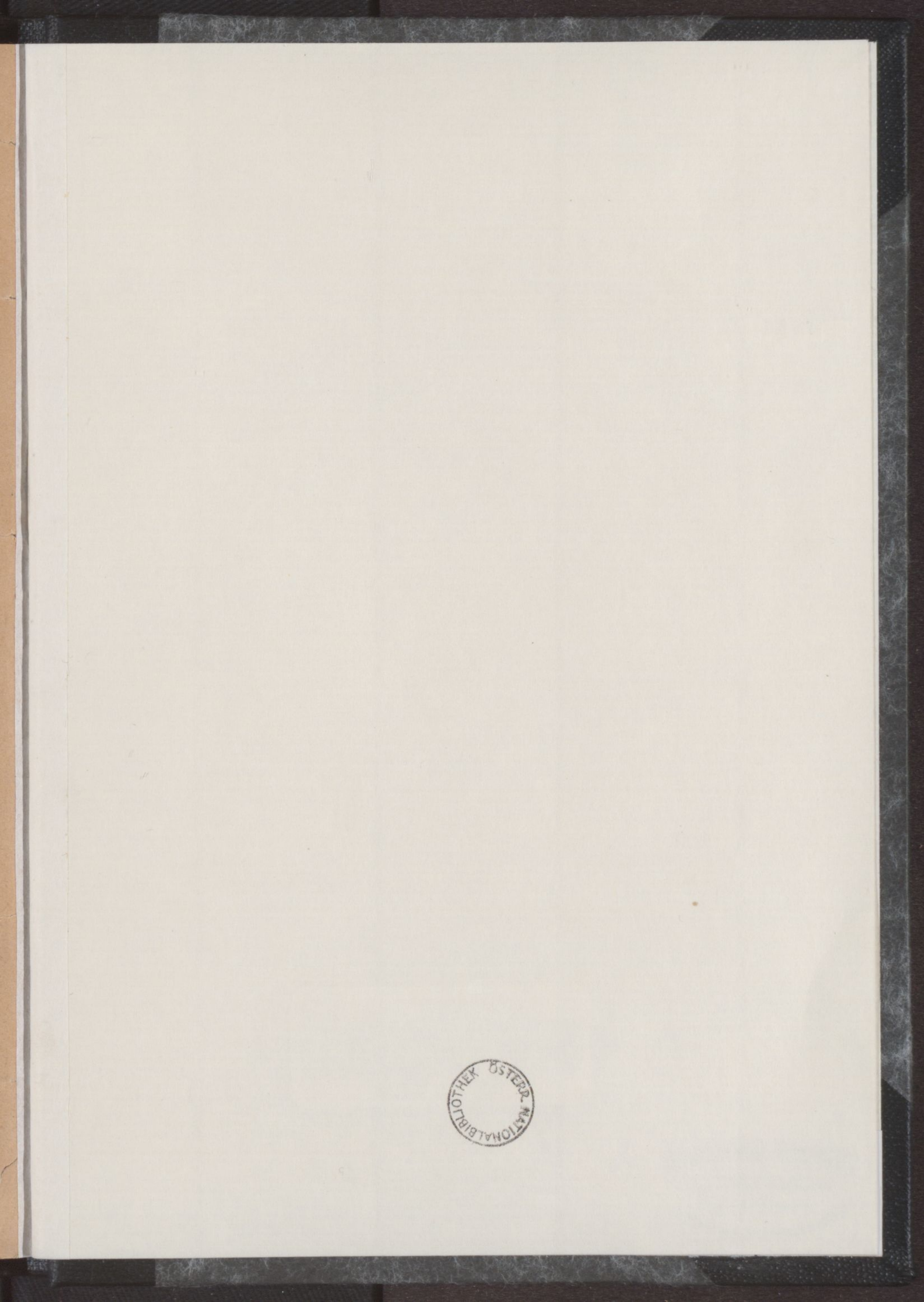
Österreichische
Nationalbibliothek
707.806-B
Esp-

707.806

BUCHBINDEREI
Karl HOFFMANN
Tel.: 813 35 76
1120 Wien, Fockygasse 43

ÖNB
+Z120678804

ÖSTERR. NATIONALBIBLIOTHEK

דיא וועלטשפראכע

דאס איז איין נייע שפראכֿע , זעהר איין לייכֿטע , וואס יעדער פֿערשטאֶנדיגער מענטש , קען זיא ערלערנען אין איינִיגע טעג , אונד וועט זיך קענען אין איהר פֿערשטענדיגען מיט דער גאנצער וועלט .

פערפאסט

פֿאָן דאקטאר עספעראנטא

Por Izraelid,o,j

אומגעארבייטעט פיר דעם יודישען פאלק

פֿאָן הנץ

ווארשא

בדפוס של מ. לעווינסקי .

שנת תרמ"ט לפ"ק

ДИ ВЕЛТШПРАЖЕ

т. е. **Международный языкъ.**

Сочиненіе

Д-ра ЭСПЕРАНТО,

переведено на еврейскій разговорный языкъ **Ганецомъ.**

ВАРШАВА

Въ Типографіи М. Левинскаго, Краковское-Предмѣстье № 40.

—

1888.

648

707806-B.Esp.

184

Donnée de Edgar Grotz, Riga
50/32

Дозволено Цензурою.
Варшава, 28 Сентября 1888 г.

פאררעדע פאן איבערזעטצער

יעדער מענש פערשטעהט זעהר גוט, וויא שלעכט דאס איז ווענן מען קימט אין א פרעמד לאנד און מען קען זיך נישט פערשטאנדיגען מיט דיא איינוואהנער. אדער אפילו אין זיין אייגענעם לאנד, אז מען האט עפּיס א געשעפט צו אזוי א מענש וואס מיר פערשטעהען נישט, וואס ער רעדט, און ער פערשטעהט נישט אונזער לשון. דאמאלס איז דער מענש אזוי וויא א שטוממער, וואס פערשטאנדיגט זיך נור אויף דיא פינגער. דאמאלס קימט דעם מענש דער געדאנקען אין קאפּ אריין „אך, וויא גוט וואללט דאס געוועזען, ווענן אללע מענשען אויף דער וועלט זאללען האבען צווישען זיך איין לשון, זייא זאללען קעננען צווישען זיך רעדען איינער מיט דעם אנדערן צהן איין „איבערזעטצער".

אמת הדבר, אז דער שכל איז מחייב, אז יעדעס פאלק ברויך צו האבען א בעזונדערע שפּראכע, זיין אייגענע; ווארין דאס לשון בעהעפט איין קלאססע מענשען צו דער אנדערער, און עס מאכט אחדות אונד ליעבע צווישען דיא איינוואהנער פאן איין מדינה, אונד דאדורך ווערין זייערע כחות געשטערקט, און קעננען זיך דערהאלטען אויף דער וועלט. יעדאך האט דאך איין לאנד פערבינדונג מיט דעם אנדערן, דענן אללע לענדער זענין דעך געקניפפט און געבונדען דורך פיעלע ענינים אונד געשעפטען, אונד גאנץ אפט קימט א היגער מענש אין א פרעמדע מדינה, און א פרעמדער קימט אהער. פאר וואס זאלל מען דאמאלס זיין וויא א בהמה וואס קען נישט רעדען? און וויא פיעל מאהל האט מען א גרויסען שאדען דאדורך, ווייל מען קען נישט רעדען מיט דעם פרעמדען.

ווענן אפילו א מענש וויללט זיך לערנען איינינע שפּראכען עס זאלל איהם ניטצען אין פרעמדע לענדער, מיז ער דאך צו דעם אפּפע־ן זיינע גאנצע יינגע יאהרען, און איז קיינמאהל נישט יוצא. לערנט ער רוססישן אונד דייטש, קענן ער נישט רעדען מיט קיין פראנצויז, מיט א״ ענגלענדער; לערנט ער פראנצעזיש, ענגליש, פערשטעהט אים נישט קיין

דייטשער קיין טירק. קיין אזיאטער, קיין אפריקאנער, ניא וויא איז דא צייט אזוי פיעל לשונות צו לערנען?

דיא שאלה פרעגט כמעט יעדער: וואס טיהט זיך דאס! וואס קליגע מענשען האבען שוין אללעס אויסגעקלעהרט אויף דער וועלט, פאר דעם מענשענס בעקוועמליכקייט, ער זאלל הנאה האבען, ער זאלל צופריעדען זיין, עס זאלל איהם נישט פעהלען, פאר וואס האבען דיא חכמים נאך נישט ערקלעהרט א מיטטעל, אז עס זאלל אויף דער וועלט זיין איין שותפות שפראכע? לאז יעדער זיך טאקי לערנען זיין אייגענע שפראכע פון זיין לאנד, אין דאצו נאך א וועלט שפראכע, אבער נאר איינע נישט מעהר, ער זאלל זיך קעננען איבעראלל פערשטענדיגען. דאמאלס וועט דאך דיא זאך האבען א גבול, דיא לאנדעסשפראכע וועט דאך יעדער גאנץ לייכט ערלערנען, דענן מיט איהר ווערט ער דאך גע-בארען, וועט ער זיך נאר ברויכען צו לערנען דיא וועלט שפראכע, אין פטור. דאמאלס וועט זיך דער מענש שפיהרען אביסעל פרייער, דענן וויא ער וועט קימען, וועט ער דאך קעננען רעדען, אין וועט נישט זיין מעהר געבונדען, אונד וועט בעפרייעט זיין פין פערשיעדענע אומ-גליקען, צופאללע אדער היזיקות וועלכע קימען א מאהל נור דאדורך ווייל מען פערשטעהט נישט א שפראכע אין דער פרעמד.

דיא פראגע פרעגט יעדער דענקענדער מענש, נאר יעדער געפינט אויך באלד איין אנטווארט דארויף. דיא אנטווארט איז אזוי: עס איז טאקי וואהר, אז דיא זאך איז זעהר נעטהיג, עס זאלל זיין איין שותפות-שפראכע אויף דער וועלט, עס איז אבער איינס פון דיא שווערסטע זאכען, מען זאלל עס קעננען אויספיהרען. דענן צו דעם ברויך מען, אז דיא גאנצע וועלט זאלל דארויף מסכים זיין; ניא וויא אזוי האנדעלט מען מיט אללע איינוואהנער דער וועלט, זייא זאללען האבען אנצונעהמען א נייא לשון. אין וויא זאלל מען נעמען דיא שותפות-שפראכע? זאלל מען אויס-וועהלען איינע פון דיא לעבענדיגע שפראכען וואס הערשען אין אירופא, וועט נאר איין מדינה דארויף בעשטעהען, אין דיא איבריגע לענדער וועלין נישט מסכים זיין. אין דער אמת איז, פאר וואס זאל מען טאקי אויסוועהלען איינע פון אללע? מיט וועלכעם רעכט קען מען זאגען אז דיא שפראכע האט דען פארצוג פאר אללע אנדערע?

זאלל מען זאגען ווידער, אז מען זאלל מאכען גאר א נייע שפראכע,

אין מען זאלל זיא פֿארלענגען דער וועלט, ווער וועט דאס וועלין בעשאפֿפֿען?
ווער וועט זיך דאס נעמען צו אזוי איין ארבייט, כל זמן ער איז נישט
בטוח אז זיא וועט אנגענעמען ווערין פֿין דער וועלט? אין ווענן מען זאלל
שוין אפילו האבען אַ נייע שפראכֿע גאר פֿיקס אין פֿערטיג, אללעס זעהר
שעהן אויפֿגעשריבען אין אַ ביכֿעל, וויא אזוי קענן מען דאס אויספֿיהרען,
אז מענשען זאללען זיך אנהייבען זיא צו לערנען. יעדער וועט דאך זאגען,
„גאנץ רעכֿט, איך וואללט מיך אַוודאַי געלערנט, פֿאר וואס דען נישט,
„נאר נאך וואס זאל איך דאבייא ארבייטען, אין דארויף צייט פֿערבויע-
„גען, אפשר וועט מיר גאר נישט דאפֿין ארויס קוממען, אפשר וועל
„איך נאר זיין דער איינציגער וואס לערנט זיך דאס, אדער אפילו נאך
„צעהן, אדער אפילו נאך הונדערט וועללען עס זיך לערנען, וואס בין
„איך דאמיט געהאָלפֿען, מיט וועם וועל איך רעדען, ווער וועט צו מיר
„רעדען, צו וועמען וועל איך שרייבען, אין ווער וועט צו מיר שרייבען.
„איך וועלל מיר נאך אביסעלווארטען, אין וועלל מיר זעהען, וואס דיא
„וועלט זאגט דאצי. אין ווענן עס וועט ווירקליך זיין, טויזענדער מענשען,
„וואס וועלין זיך דאצו נעמען, וועלל איך מיך אויך געוויס לערנען". אזוי
וועט זיך יעדער בייא זיך אבקלערען, אין דארום וועט דיא זאך נישט
קעננען אויסגעפֿיהרט ווערען.

פֿיעלע גרויסע חכמים האבען שוין געאַרבעט אין פֿיעלען צייטען,
דען געדאנקען צו פֿערווירקליכֿען, אַלס לייבניטץ, דעקארט, אונד
דערגלייכֿען, זייא האבען אבער גאר נישט געקענט מאכֿען איבער דיא
אבענגעדאכֿטע אורזאכֿען. אין אונזערע צייטען האט זיך אויך גאנץ פֿעסט
גענוממען דאצו איין געוויססער ה' שלייער אין האט געמאכֿט דען „וואָלאַ-
פיק", אין אבוואהל ער האט שוין געהאט אַ גרויסען עולם וואס האבען
זיך אנגעהויבען צו לערנען, איז עס אויך יעצט שוואך געווארען דאריבער,
ווייל עס דויערט עטליכֿע חדשים דאס אויסלערנען, ווילל קיינער נישט
אזוי אַ לענגערע צייט אָפפֿעהן; אויך איז מען אַלץ נישט בטוח, אויב
דיא וועלט וועט עס אננעהמען, דענן מען ווייסט נישט ווער עס לערנט
זיך, אין אויב עס איז דא פֿיעל אמאַטאָרען אדער וועניג.

פֿאר אונס יודען וואָללט דאס געוועזען גאר אַ מציאה, ווענן אזוי
אַ פלאן זאלל אויסגעפֿיהרט ווערען, עס זאל קעננען זיין איין וועלט-
שפראכֿע. ערשטענס, דאריבער ווייל יודען זענען סוחרים, אין ברויכֿען

געשעפֿטסהאלבער צו בעזוכֿען פֿרעמדע לענדער מעהר אַלס אללע אנדערע פֿעלקער, אדער צו שטעהען אין פֿערבינדונג מיט קויפֿלייטע פֿון גאנץ וועלט.

צווייטענס, וועיל דער פֿראָממער יוד, ברויך זיין קינד צו לאזען לערנען פֿיעל יודישע געגענשטאַנדע, תנ"ך, ש"ס, פוסקים וכדומה, בלייבט עם זעהר וועניג צייט צו לערנען אנדרע שפּראכֿען, וועלכֿעס גרינדליך צו ערלערנען, ברויך אַ קינד צו אָפּפֿערן דארויף זיין גאנצע יוגענדצייט. ובפרט נישט יעדער יוד איז אים שטאנד, צו לאזען לערנען זיין קינד אזוי פֿיעל שפּראכֿען, וועלכֿעס איז זעהר קאָסטשפּיעליג.

אונד מחמת דיעזער פלאַן איז דאך זעהר טהייער פֿאר דיא גאנצע מענשהייט, פֿאר דיא בעקוועמליכקייט, פֿאר דיא ציוויליזאציע, פֿאר אללע חכמות און פֿאר דעם האנדעל אונד פֿאבריקאציע, האט דער פּערפֿאססער פֿון דיזער מעטאדע דער דאקטאר עספּעראנטא אין ווארשא, אויף זיך גענוממען, דען פלאַן גאַנצליך אויסצופֿיהרען וויא עס דאַרף צו זיין. ער האט דיזער ארבייט געאָפּפֿערט אַ שיין ביססעל יאהרען, ביז ער האט פֿערפֿאססט אַ וועלטשפּראכֿע — לויט דיזער פֿאָרליגענדער מעטאָדע — וואס ער שטעללט יעצט פֿאר דער גאנצען וועלט, אין דער האפֿפֿנונג אז זיא וועט פֿון יעדען דענקענדען מענש געשטיצט ווערען, און זיא וועט אין אַ קורצע צייט פֿון דען גרעסטען טהייל איינוואהנער דער וועלט אנגענאממען ווערען.

דער ד"ר עספעראנטא האט זיך מיה גגעבען, אַוועק צו שאפֿפֿען דיא אללע שווערינקייטען, וואס זענען ביז יעצט אין וועג געשטאנען, און זיין הויפּטארבייט איז געוועזען, דיא שפּראכֿע אזוי צו פֿערקירצען, אז יעדער געבילדעטער מענש, זאלל זיך זיא קעננען אויסלערנען פֿאַסט אין איין טאג; יעדער מעסיג געבילדעטער, וואס בעזיצט נאר איין עראפּעאישע שפּראכֿע זאלל זיך זיא קעננען אויסלערנען במשך דרייא טעג, און אפילו איין איינפֿאכֿער מענש, זאלל זיך זיא אויך קענען אַנאייגנען אין אַ גאנץ קורצע צייט, אַכֿט טעג, צווייא וואָכֿען, לויט דיא פֿעהיגקייטען וואס יעדער מענש פֿערמאגט.

עס גיבט מענשען וואס וויללען גאר נישט גלויבען, און פֿרעגען מיט פֿערוואונדערונג: „וויא הייסט? וויא קען מען זיך דאס אַ שפּראכֿע „אויסלערנען אין דרייא טעג, אפילו אין דרייא וואָכֿען און אפילו אין „דרייא חדשים, ווען מען וועט מען דאס איינרעדען? אזאלכֿע זאכֿען זאגט

„מען אויף אַ באָבעס קבר, איך וועל מיר דאס נישט לאזען איינרעדען.
„דאס איז אַ גענאַרטע זאך. דא שטעקט עפּעס אַ שווינדעלע".

אזוי זאגען פיעל מענשען, איידער זייא נעמען נאך דאס ביכעל אין דיא האנד אריין. אבער זייא נאר גערולדיג ליבער לעזער, הער נאר אויס פריהער וואס מען רעדט, און דערנאך וועסט דיא דיר מעגען זאגען וואס וועסט וועללען.

פונקט אזוי וויא דיא ליבער לעזער! פערווינדערסט דיך דא אויף דער זאך, אונ שויקעלסט מיט דען קאפּ, אז מען זאגט דיר, אז דיא שפּראכע קען מען אין אַ גאנצע קורצע צייט ערלערנען, פונקט אזוי האבען אויך אונזערע עלטערין געשויקעלט מיט דען קאפּ. אונ האבען אויך נישט געוואלט גלויבען, ווענן זייא האבען צום ערשטען מאהל געהערט, אז עס וועט זיין אַ וואגען גאר אהן פערד מיט וועלכען מען וועט אבפאהרען אין 6 שטונדען אזוי אַ שטרעקקע וועג וואס ברויך דויערן 2 טעג. — פונקט אזוי האבען אויך אונזערע זיידעס (עליהם השלום) געשויקעלט מיט דען קאפּ, אונ האבען נישט געוואלט גלויבען, ווענן מען האט זייא געזאגט צום ערשטען מאהל אז עס וועט זיין אזוי אַ מאשין, וואס וועט אונס אין אַ פּאר מינוט ברענגען אַ ידיעה פון אמעריקא וואס דארט טהוט זיך. פינקט אזוי האבען מיר אליין ערשט נישט לאנג געשויקעלט מיט דען קאפּ, אונ מיר האבען נישט געוואלט גלויבען, אז אַן דער זייט ראַגאטקע וועט שטיין ברוך, אין אן דער אנדרע זייט ראגאטקע קייגען איבער וועט שטעהן זרח, אין זייאביידע וועללין זיך קענין צוזאממען אויסשמיסען אללעס, גלייך זייא וואלטען געשטאנען פנים צו פנים אין נאָז צו נאז. — דאס אללעס וואס האט זיך געצייגט אונזערען עלטערן אונד אונס זעלבסט, אז עס איז גאר אונמעגליך, האבען מיר ב"ה אליין דערלעבט, אונ מיר זעהען עס ב"ה מיט אונזערע אויגען. נוא פאר וואס זאלל מען זאגען, אז עס איז נישט מעגליך צו פערפאסטען אַ קורצע שפּראכע, וואס מען קען זיא אין אַ קורצע צייט ערלערנען? עס איז ב"ה אללעס מעגליך אויף דער וועלט, נאר צו יעדער זאך ברויך מען ארבייט, דויערהאפטיגקייט, גערולד; אונ בייא זאכען וואס ווענדען זיך אן פיעל מענשען, ברויך מען אויך איינ-שטיממיגקייט אונד אחדות. ווענן דאס אללעס איז דא, איז אללעס מעגליך צום אויספיהרען.

נאר אום בעססער צו 'געבען פֿערשטעהען, ווארום איז נאך ביז אהער נישט געמאכֿט געווארען איין אנדערע) שפראכֿע זאלל אזוי קורץ זיין, וועללען וויר עס אביסעל דייטליכֿער ערקלערען, אונד אַ תירוץ מספיק זאגען.

דער תירוץ איז גאנץ איינפֿאך. זייט דיא וועלט שטעהט, איז נאך קיין שפראכֿע נישט געמאכֿט געווארען דורך מענשען. דאס הייסט, עס האבען זיך נאך קיינמאהל חכמים נישט אנידער געזעצט, זייא זאללען פֿערפֿאססען אַ שפראכֿע, נאר יעדעס לשון האט מען פֿריהער אנגעהויבען צו רעדען, אין אַ געוויססע געגענד, וויא יעדעס איז איינגעפֿאללען אהן אַ סיסטעם (אויסער לשון קודש וויא וויר יודען גלויבען אז עס איז אַ גאָטטליכֿע שפראכֿע) ביז עס איז געווארען אַ הסכמה אויף יעדען ווארט, אין מיט דער צייט איז געווארען צווישען אַ פֿאלק איין שפראכֿע, ומחמת אזוי אַ לשון איז נישט געמאכט געווארען במכיוון, איז עס געוועזען גערר אויסגעשפרייט אין אויסגעצויגען, אזוי וויא אַ זאך וואס איז ווילד זעוואקסען; דער האט זיך אזוי אויסגעדריקט, אין דער אנדערער אביסעל פֿערענדערט, אין דער דריטטער גאר אנדערשט, זענין דערנאך ערשט געקומען חכמים, אין האבען יעדער שפראכֿע געגעבען געוויססע פֿאָרמען, אין האבען געמאכֿט אַ גראממאטיק מיט רעגעלן אין אויסנאַהמען (כללים ויוצאים מן הכלל). דיא חכמים זענין געוועזען גענעטהיגט זיך צו ריכֿטען לויט וויא דיא שפראכֿע האט שוין עקזיסטירט, אין לויט דעם צו מאכֿען רעגעלן אונד פֿאָרמען. דאריבער איז נישט קיין ווינדער, אז מען ברויך זיך יעדעס לשון זעהר לאנג צו לערנען. ווענן אבער קליגע אונד געלערנטע מענשען זאללען זיך אנידער זעצען, אין זאללען אַ געוויססע צייט זיך דארויף פֿערלייגען, צו בעשאַפֿען גאר אַ נייע שפראכֿע, זאללטען זייא אפשר אללעס געקענט פֿערקירצען, אין גאנץ איינפֿאך מאכֿען, אז מען זאלל נישט ברויכֿען אזוי אַ לאנגע צייט צום ערלערנען.

אין מחמת דיזע וועלטשפראכֿע וואס דער ד״ר עספעראנטא האט פֿער-פֿאסט, איז טאקי דאס ערשטע לשון — זייט דיא וועלט שטעהט — וואס איז געמאכֿט געווארען דורך אַ מענש, וואס האט דאריבער זעהר לאנג געארבייט, איידער ער האט געפֿינען מיטטעלן זיא צו פֿערקורצען, דאריבער איז לייכֿט צו פֿערשטעהען, פֿאר וואס זיא איז קורץ, אונד דאריבער אייך לייכֿט צום ערלערנען, דענן דאס ווערטערבוך ענטהאלט

נישט מעהר וויא 900 ווערטער.

יעצט וועט געוויסס יעדער פֿרעגען, מיט וואס איז דיא שפראכע פֿערקירצט געווארען. סטייטש, יעדעס אנדערע לשון ענטהאלט דעך 12000 ביז 20000 ווערטער, פֿין וואנען זע נעמט זיך דאס, אז דא זאלל נור גענוג זיין אזוי וועניג ווערטער?

אום דאס צו פֿערשטעהען, ברויך מען אייגענטליך פֿריהער דורך צו זעהען דיא גראממאטיק אונד דאס ווערטערביכעל, קען מען ערשט דאַנן האבען אַ בעגריף פֿין דער זאך. נאר דערוויל, וועל איך נאר דאַ ברענגען אייניגע משלים פֿין דער אבקירצונג.

1) אין יעדער שפראַכֿע איז דא אַ בעזונדער ווארט, צו בעצייכֿנען אַ בעגריף, אין ווידער אַ בעזונדער ווארט צו בעצייכֿנען דען היפוך פֿין דער זאַך, למשל: דאס ווארט „גוט" אין דער היפוך גאר אַ בעזונדער ווארט „שלעכט", דאס איז גאר איין אנדער ווארט מיט גאר אנדערע אותיות, אין דיאביידע ווערטער זענין גאר נישט עהנליך איינס צום אנדערן, אין דער ארמער מענש מיז נעביך טראגען אויף דעם קאפ אין געדענקען צווייא אזאלכֿע אויסדריקקע „גוט" „שלעכֿט".

דער ד"ר עספעראנטא זאגט אבער אז מען ברויך נישט אָנלאָדענען דען שוואכֿען מענשליכֿען קאפ מיט פֿיעל ווערטער, אין מען ברויך נישט צו דעם קיין צווייא ווערטער, עס וועט גענוג זיין דיא העלפֿט. היינו צו געדענקען נאר איין ווארט. נאר ער האט געמאכֿט אַ קליין ווערטיל, עס הייסט „mal" (מאַל) וועלכֿעס איבערקעהרט דען בעגריף גאר מהיפוך להיפוך. אלזא איז גענוג צו געדענקען, למשל דאס ווארט „bon,a" (גוט) אין ווענן איך וועל אויסדריקקען דאס ווארט „שלעכֿט" וועל איך נור צוזעטצען דאס ווארט „mal" וועט דאפֿין ווערין mal,bon,a, וועלכֿעס הייסט „שלעכֿט", דענן וואס איז נישט גוט איז דאך שלעכֿט, ברויך דער קאפ שוין נישט צו געדענקען אַ בעזונדער ווארט אויף „שלעכֿט". ווענן עס וועט אבער יעמאנד פֿרעגען „סטייטש, נישט גיט, הייסט דעך נאך אלץ נישט שלעכֿט, „עס קען דעך זיין „נישט גוט" אבער דאך נישט שלעכֿט. איז דער תירוץ דארויף, אז אויף דעם מיטטעלשטאנד „נישט גוט" בעניטצט מען דעך אין אללע שפראכֿען אויך צווייא ווערטער, צב"ש: nicht gut, не хорошо, nie dobrze, וועט דא אויך זיין צווייא ווערטער צו בעצייכֿנען דען מיטטעלשטאנד, אבער אויף „שלעכֿט" איז טאקי גענוג דאס

ווארט mal,bon,a . אזוי אויך Alt,a (הויך) — mal,alt,a (נידריג) . — trankvil (רוהיג) — mal,trankvil (אונרוהיג) . — אלזא מיט דעם איינעם ווארט mal , פאללען אוועק טויזענדער ווערטער פון יעדער אנדערע שפראכע , וואס אין דיזער וועלטשפראכע זענין זייא גאר נישט דא , אין פאר וואס זענין זייא נישט דא ? ווייל מען ברויך זייא נישט , דען מען איז יוצא צו געדענקען נור דאס איינע ווארט mal .

2) אין יעדער שפראכע איז דא לשון זכר אין לשון נקבה , אין אויף יעדעם אַ בעזונדער ווארט , למשל : דער פאטער , דיא מוטטער , דער דינער , דיא דינסט מויד . דער קאפ ברויך אלזא געדענקען אויף יעדען מין אַ בעזונדער ווארט , אין ביידע ווערטער זענין גאר נישט עהנליך איינס צום אנדערן . דער ד"ר עספעראנטא זאגט אבער , אז עס ברויך אויף דעם נישט צו זיין צ ו ו י י א ווערטער , עס איז גענוג א י י ן ווארט . דענן אזוי וויא אונזער מוטטער חַוָּה איז געמאכט געווארען פון מענליכען געשלעכט , פין איהר מאנן אָדם הראשון , אזוי קען יעדעם לשון נקבה געמאכט ווערין פין לשון זכר , ברויך מען דעך נישט אנצילאָדענען דען קאפ מיט טאָפפעלע ווערטער , עס איז גענוג צו געדענקען דיא העלפט , דאס הייסט נאר איין ווארט , וועט מען שוין דאס לשון נקבה מִמֵּלָא וויסען . אלזא האט ער געמאכט אַ כלל אז צו יעדעם ווארט פין לשון זכר , ווענן מען זעצט צו צום לעצט דיא אות׳ות in הייסט עס שוין לשון נקבה , למשל : ווענן איך וויים נאר אז patr איז טייטש „פאטער", קען איך שוין אליין מאכען דאס ווארט „מוטטער" ווענן איך זעטץ נאר צו דיא אותיות in , ווערט דאפין patr,in , הייסט עס „מוטטער" . אזוי אויך frat (ברודער) — frat,in (שוועסטער) .

דאדורך פאַללען אוועק זעהר פיעל ווערטער פין יעדער אנדערע שפראכע , וואס אין דיזער וועלטשפראכע זענען זייא גאר נישט דא , אין פאר וואס זענען זייא נישט דא , ווייל זייא זענען נישט נעטהיג , דענן מיט דיא אותיות in מאכט זיך אליין פין לשון זכר דאס לשון נקבה .

אזאָלכע שטייגער פערקירצונגען , איז דא אין דער וועלטשפראכע זעהר פיעל . דאריבער איז דא נור 900 ווערטער צו קעננען , אונ מעהר נישט .

דיא גראממאטיק פין דער וועלטשפראכע קען מען זיך אויסלערנען אין א י י ן שעה . ווייל אין יעדער אנדרע שפראכע , האלט דיא גראממא-

טיק 10 בויגען, אין דא האלט זיא קוים 3, 4, בלעטליך, אין דיא כללים זענען גאנץ איינפאך.

אויך האט דיא וועלטשפראכע נאך אַ מעלה, אז מען קען מיט דעם ווערטערבוך אין דער האנד לעזען אללעס וואס איז געשריבען אונ געדריקט אים עספעראנטישען לשון, אין נאכזוכען יעדעס ווארט, אדער יעדען צוזאמץ צום ווארט, אין מען קען אללעס פערשטעהן. דענן אין יעדער אנדערע שפראכע מוז מען פריהער גוט קענען דיא גראממאטיק אין וויססען דען שורש (דען וואורצעל) פון יעדער ווארט, איידער מען ווייסט אַ ווארט אפצוזוכען, אין דא געפינט מען דאס ווארט אין דער אייגענער פארם, אזוי וויא עס שטייט אין בוך. אויך ווערין דא גאנצע ווערטער צונאנד געשטעללט פון קליינע חלקים, געפינט מען אויך אין ווערטערביכעל יעדעס חלק בעזונדער. למשל דאס ווארט patr,in,o בעשטעהט פון דרייא חלקים, קען מען פינדען אונטער דען אות p דאס ווארט patr וועלכעס בעדייטעט „פאטער”. דערנאך קען איך אויך פינדען אונטער דען אות i דאס חלק ווארט in וועלכעס בעדייטעט „דאס איז אַ צייכען אויף לשון נקבה”, אלזא ווייס איך דאפין אז דאס הייסט נישט פאטער נאר מוטטער. ענדליך קען איך געפינען אונטער דעם אות o, דאס לעצטע חלק פון ווארט o, וועלכעס בעצייכ-נעט אז דאס ווארט איז איין הויפטווארט (שם דבר, שם העצם) דאס הייסט איין זאך אדער אַ מענש (זיעהע דף 28).

ווענן איך קום אלזא אין איין פרעמד לאנד, למשל נאך ענגלאנד, אין איך קען מיך מיט דעם ענגלענדער נישט פערשטענדיגען, אין איך וויל עם זאגען עפעס אַ זאטץ; קענן איך דאס אויפשרייבען אויף עספע-ראנטיש לשון, אונ עהם געבען אין דיא האנד אריין דאס עספעראנטישע ווערטערבוך וועלכעס איז איבערזעטצט אויף ענגליש, קען ער אפזוכען יעדעס וואָרט, אין יעדעס טהייל פון ווארט, אין קען פערשטעהען דען גאנצען זאטץ, אפילו ער האט קיינמאהל נישט געזעהען אין נישט געהערט פון דער עספעראנטישע שפראכע. למשל איך שרייב אויף דעם זאטץ: Mi ne sci,as kie mi las,is la baston,o,n; ĉu vi ĝi,n ne vid,is? וועט ער זיך יעדעס ווארט אונ יעדעס טהייל פון ווארט אפזוכען אין צונאנד שטעללען דיא ווערטער: איך ווייס נישט

וָא איך האב דען שטאָקק געלאזט, צו האבען זיא איהן נישט געזעהען?

ער וועט דאס זעלבסט וויססען אבצוזוכען, דענן אויף דעם ווערטערבוך שטעהט אויפגעשריבען „אללעס וואס איז געשריבען אין דער „וועלטשפראכֿע, קען יעדער מענש פֿערשטעהען מיט דעם ווערטערבוך, „דיא חלקים פֿון ווערטער וועלכֿע ווענן זייא זענען צוזאממענגעשטעללט „האבען זייא איין בעגריף, ווערין אויך צוזאממען געשריבען, נאר אב-„געטהיילט איינס פֿון אנדערן מיט אַ שטרעכֿעלע".

דאפֿון זעהט יעדר אז דיא עספעראנטישע שפראכע קען ניטצען וועניגסטענס פֿאר אַ פֿערשטענדיגונגסמיטטעל אין דער גאנצע וועלט, צווישען מענשען וועלכֿע קענען נאר לעזען אונד שרייבען איין שפראכע.

אז איהר ברויכט למשל צו שרייבען צו איין שפאניער אין מאַדריד. מענט איהר צו איהם גאנץ דרייסט שרייבען אַ בריעף אין דער עספעראנטישע שפראכע אין עם אריינלעגען אין אַ קאָפּערטע דאס ווערטערביכֿעל אליין איבערזעצט אויף שפאניש, וועלכֿעס קען קאָסטען העכֿסטענס 3, 4 קאָפּעקען, אין איהר קענט זיכֿער זיין, אז ער וועט שוין מיט דעם ווערטערביכֿעל פֿערשטעהען איהר גאנצען בריעף (ווענן ער איז נור דייטליך אונד ריכֿטיג אויפֿגעשריבען), אבוואהל דער שפאניער האט גאר קיינמאהל נישט געזעהען אין נישט געהערט פֿין דער עספעראנטישע שפראכע.

אין דיזעס ווערטערביכֿעל געפֿינען זיך פֿאַסט אללע ווערטער וועלכע מען ברויך צו האבען צים געוועהנליכען געשפרעך. פֿערשטעהט זיך, אז אזאלכֿע ווערטער וואס זענען אנגענאממען אין אללע עראפעאי-שע שפראכֿען, פֿינדען זיך נישט דא, ווייל מען ברויך זייא דא נישט, מחמת זייא זענען בעקאנט יעדען, למשל: טאַבאַק, טעאַטער, פֿאַבריק, דאס זענען ווערטער וואס עקסיסטירען אין אללע עראפעאישע שפראכֿען, האט זייא דער פֿערפֿאססער געהאלטען פֿאר איבריג דא אריין צו שטעללען אין ווערטערבוך.

אויך האט דער פֿערפֿאססער געפֿינען איין מיטטעל אז דיא שפראכֿע זאלל אנגענאממען ווערען אויף דיא וועלט, אז מען זאלל נישט ברויכֿען צו זאגען „וואס וועט מיר דארויס קימטען, אז איך

וועל מיך לערנען, פֿיללייכֿט לערנען זיך נישט אנדרע מענשען דאס לשון, מיט וועמען וועל איך רעדען?", ער טוהט נאָמליך אזוי, ער זאגט נישט צו דעם, וואס נעמט דאס ביכעל אין דער האנד אריין „זעטץ דיך אנידער אין לערין דיך טאקי שוין..." ווארים אפשר ביסט דיא טאקי גערעכֿט, פֿיללייכט לערנען זיך נישט אנדערע, איז דעך ווירקליך אַ שאָד, די זאלסט פֿארברענגען אפילו אַ קורצע צייט איבער איין אונניצליכֿע זאַך, אפילו 3 טאג איז אויך אַ שאד, אפילו 3 שעה דיינע זענען מיר אויך טהייער, אלזא ביסט דיא דיך גאר נישט מחויב צו לערנען. נישט מעהר, זאלסט וויססען, אז צו יעדען ביכֿעל איז צוגעקלעבט אַ בלעטיל וועלכֿעס פֿינדעט זיך אויף דעם דף 24 אין אויף יועלכֿעס שטעהט אויפֿגעשריבען דאסווארט Promes,o אין אויף דער צווייטער זייט דיא ווערטער Nom,o , Adres,o. אז דיא וועסט דורכֿלעזען דיא פֿאָררעדע, אין דורכֿזעהען דיא גראממאטיקאלישע רעגעלן, אין אז דער פלאן וועט דיר געפֿעללען, בעט איך דיך נאר אַ קלייניגקייט, דיא זאלסט אזוי גיט זיין אין אונטערשרייבען דאס קוויטעלע, אין זאלסט עס מיר איבערשיקקען אדער פער פאסט אדער דורך אַ געלעגענהייט. אין דעם קוויטעלע שטייט געשריבען „איך זאָג צו, „מיך אויסצולערנען דיא עספעראנטישע שפראכע, וויא באלד עס וועט „זיך אויסווייזען אז 10 מילליאן מענשען, האבען איינגעשיקט אזאלכֿע „קוויטעלעך אינטערגעשריבענע". דאס איז איין אַרט דעקלאראציע. אין דיא אללע דעקלאראציאנען זאממעלט דער ד"ר עספעראנטא, אין וויא באלד עס וועט זיין אזוי אַ מספר דעקלאראציעס, וועט ער דאס דער וועלט בעקאנט מאכֿען, אז דיא צאהל איז שוין פֿערפֿיללט, אונד יעצט קענט איר אויך טאקי שוין... אללע לערנען. דאס לערנען וועט דויערן אייניגע טעג, וועלין אין דרייא טעג, פליצלינג, אין אַ שיינעם העללען טאג געבאָרען ווערין אויף איין מאהל 10 מילליאן פערזאנען וועלכע אללע וועלין קענין דיא וועלטשפראכע.

דיא אללע נעמען פֿון דיא דעקלאראנטען, וועלין דאנן געדרוקט ווערין אין אַ בעזונדער בוך, וועט יעדער איינציגער קעננען וויססען, ווער זענען דיא מענשען וואס קענען דיא וועלטשפראכֿע, אין מיט וועמען מען קען זיך גיט פֿערשטענדיגען (אָהן אַ ווערטערבוך, דענן מיט דעם ווערטערבוך קען מען זיך דעך תיכף פֿערשטענדיגען, אפילו מיט

אזאלכע מענשען וואס האבען זיך גאר נישט געלערנט) .

נאר יעדער וואס דער פלאן געפֿעללט איהם, און ער וויל זיך באלד לערנען טאקי שוין, און נישט ווארטען ביז עס וועט זיין ערשט 10 מילליאן דעקלאראנטען, דער זאל אויך איינשיקקען אזוי א קוויטע-לע, נאר ער זאלל אויסשטרייכען דאס אָרט וויא עס שטעהט דער תּנאי פֿון 10 מילליאן, און זאלל אויפֿשרייבען דאס ווארט Sen,kondiĉ,e , דאס הייסט: אָהן א תּנאי, אללענפֿאללס, הייסט עס „צו וועט יא זיין 10 מילליאן צו נישט, איך קיק נישט דארויף, איך לערן מיך" .

דער ד"ר עספעראנטא האפֿפֿט אז קיינער וועט נישט פֿויל זיין און נישט קארג דארויף, איהם אזוי א קוויטעלע איינצושיקקען, דענן יעדער וועט דאך ווערין פֿארשריבען אין א בוך לעולם ועד, אז ער איז געוועזען איינער פֿון דיא ערשטע מיטגלידער וועלכע האבען מיטגעהאָל-פֿען דיא וועלטשפראכע צו גרינדען, און וואס קען דאס שאדען, אז מיט אזוי א קלייניגקייט קען מען צוהעלפֿען, אזוי א טייערע אידעע זאלל צושטאנדע קיממען. ממה נפשך, וועט דיא וועלטשפראכע נישט אויס-געפֿיהרט ווערען, וועט דאך קיינער צו דעם דעקלאראַנט קיין פרעטענסיע האבען ער זאלל זיך דווקא לערנען, דענן ער האט נאר צוגעזאגט, אים פֿאלל עס וועט זיין 10 מילליאָנען; אז עס איז אבער נישט דא, איז ער דאך פטיר. וועט אבער דיא שפראכע יא אויסגעפֿיהרט ווערין מעג ער דאך מיט פֿערגעניגען זיין א מיטגליד, און מעג אָפּפֿערן דעם פלאַן אייניגע טעג ארבייט.

מיט דעם מיטטעל פֿון דיא קוויטעליך איז זעהר לייכט, דיא שפראכע אין א קורצע צייט צור וועלט שפראכע צו מאכען.

דאס ביכעל פֿינדעט זיך שוין אין פֿיעלע עראָפּעאישע שפראכען, אַלס רוססיש, פּאָלניש, דייטש, פֿראנצעזיש, ענגליש, העברעאיש אונד יעצט אויך יודיש דייטש. פֿון דיא אללע פֿעלקער האבען שוין זעהר פֿיעלע איינגעשיקט זייערע דעקלעראציעס. עס איז צוואר נאך ווייט צו 10 מילליאָן. נאר, ווענן אין דעם ערשטעס יאהר, האט שוין דער פלאן געקענט ברענגען אזוי א בעדייטענדע צאהל דעקלאראנטען, בפרט דער גרעסטער טהייל פֿון דיא ווערקע זענען ערשט איניגע מאָנאטען געדרוקט, איז צו האָפֿפֿען, אז עס וועט נישט לאנג דויערן, דיא געווינשטע צאהל דעקלאראנטען צו בעקאָממען, בפרט אז פֿיעל

מענשען געפֿעללט דיא זאך זעהר, און דער גרעסטער טהייל אונטער־שריפֿטען זענען געשריבען Sen,kondiĉ,e, וואס מען ברויך גאר נישט וואַרטען אויף 10 מיללִיאָן.

דערוויל טוהט זיך דער ד"ר עספעראנטא דאס זייניגע, און שרייבט זיך שוין מאנכֿע ניצליכֿע ווערקע אין דער שפראכֿע. ביז יעצט האט ער שוין ארויס געגעבען אַ בוך צום לעזען אין דער וועלטשפראכֿע, וועלכֿעס הייסט Du,a libr,o. דארט ווערט מעהר גערעדט איבער דיא שפראכֿע און איבער דען גאנצען פלאן, אויך איז דארט דא געשפרעכֿע אונד לייכֿטע זאכֿען צום לעזען, ערצעהלונגען אונד גֿעדיכֿטע. אויך איז יעצט ערשינען איין צוגאבע צו דואַ לִיבְרא, וועלכֿעס הייסט Al,don,o. אונד יעצט ארבייטעט ער איבער איין פֿאָללקאממענען גרעססערן ווערטערבוך, מען זאלל אללעס האבען פֿאר דיא אייגען (אויך פֿרעמדע ווערטער), אין צו געפֿינען הין אונד צוריק אין יעדער שפראכֿע. אויך ווערען געשריבען פֿיעל אנדערע לעזעביכֿער וועלכֿע וועללין קירצליך ערשיינען. אויך וועלין קירצליך צייטונגען ארויסגעהען אין דער עספע־ראנטישע שפראכֿע.

דיעזער גאנצער פלאן האט געפֿינען גרויסען בייאפֿאלל בייא דיא וועלט, פֿיעלע צייטונגען האבען געגעבען זעהר גוטע רעצענזיאָנען דאריבער, אין דאס האט ערוועקט דעם חֵשק צו לערנען זיך דיא וועלטשפראכֿע, אזוי וויים, אז עס איז שוין דא גאנצע פֿאמיליען וועלכֿע רעדען שוין דיא עספעראנטישע שפראכֿע. מען געפֿינט שוין אין דיא גרעססערע שטעדט פֿיעלע קריסטען פֿון גרויסען שטאנד אין טהעאטער, אין גאָרטנער, אויף שפאצירגענג, וועלכֿע אונטערהאלטען זיך שוין אין דער שפראכֿע צום פֿערגעניגען. אויך איז שוין דא זעהר פֿיעלע וואס שרייבען שוין בריעפֿע, אויפֿזאָטצע, ארטיקעלן אונד זאגאר געדיכֿטען (שירים).

אויסערדעם איז דיא מעטאָרע פֿאַר־געשטעללט געוועזען דער פֿילאָ־זאָפֿישען געזעללשאפֿט אין פֿילאַדעלפֿיא Philosophical Society, וועלכֿע האט דען וואָלאַפיק אבגעשֶׁקנת אין גאנצען, אונד דיא עספעראנטישע שפראכֿע אַנערקאננט פֿאר דיא בעסטע לייכֿטעסטע וועלטשפראכֿע, אינד האבען אבגעקלעהרט, מען זאלל דען פלאן שטיטצען, אינד האבען אונטערנאממען צו פֿערברייטען זיא אין דער וועלט, אונד צו מאכֿען

זיא צור וועלטשפּראַכֿע. קירצליך, ווירד דיא געזעללשאַפֿט איין קאנגרעס מאַכֿען, אין וועללען אבקלעהרען איין מיטטעל וויא אזוי מען זאלל דיא שפּראַכֿע אין דיא וועלט פֿערברייטען.

פֿאַר יודישע שרייבער וועלכֿע לעבען פֿון זייער פֿעדער, האט דיא שפּראַכֿע בעזאָנדערס אַ גרויס וויכֿטיגקייט. איך וועלל דאס גאנץ קירץ ערקלערען.

עס איז בעוואוסט, אז ווער עס בעזיצט אַ סטיל צום שרייבען אין איין לשון, קענן זיך לייכֿט צואייגנען אויך אַ גוטען סטיל אין איין אנדער לשון, ווענן ער ערלערנט עס גוט. אונד מחמת דיא עספּעראַנ-טישע שפּראַכֿע, איז ערשט פֿריש, אין זיא פֿאַנגט ערשט אן צו געהן איף דיא וועלט, ברויך זיא דעך האבען אלערלייא ווערקע פֿון יעדער וויססענשאַפֿט, פֿון יעדער קענטניסס, דענן זיא פֿערמאַגט נאך נישט קיין ביכֿער. אויך וועלין קירצליך אנפֿאַנגען צייטונגען הערויסצוגעהן. צו דעם אללעם ברויך מען האבען שרייבער, אללעס איבערצוזעטצען פֿון פֿרעמדע שפּראַכֿען, אויך צו שרייבען אריגינעללע ביכֿער אינד ארטיקעלן. אין דאס וועט יעדעם שרייבער זעהר לייכֿט אנקימען, זיך אין דיזעם לשון אַ סטיל אויסצוארבייטען, דענן ער ברויך נאר אַ גאנץ קורצע צייט דיא שפּראַכֿע צו ערלערנען. אלזא וועלין אויך יודישע שרייבער וואס וועלין זיך אויסצייכֿנען מיט זייער סטיל, האבען אַ קוועללע צור ארבייט אין צו פֿערדיענען.

יעדער לעזער וועט געוויס פֿערשטעהען, אז עס איז אַ גרויסער יושר דיא אידעע צו שטיטצען, זיא זאלל קענען אין אַ קורצע צייט אויסגעפֿיהרט ווערין. אלזא איז דער ערשטער שריטט, דען פּלאַן בעקאַנט צו מאַכֿען אונטער אללען קלאססען מענשען, אין איינצושיקקען אונטער-שריפֿטען וויא אַם מייסטען.

קורץ, יעדער וועט זעלבסט וויססען, וואס ער האט פֿון זיין זייט צו טהוען פֿאַר דער וויכֿטיגער אידעע. אין פֿאַללם יעדער וועט ווירקליך טהוען, וואס שטעהט אין זיין מעגליכֿקייט, וועלין מיר מיט גאָטטעס הילף האבען אין אַ גאנץ קורצע צייט, זעהר אַ טהייערע זאַך, איבער וועלכֿען מען ברעכֿט זיך שוין אזוי לאנג דען קאפּ, אין איבער וועלכֿעס מען ליידעט זעהר פֿיעל, ווייל עס פֿעהלט. דאס הייסט, מיר וועלין האבען רעכֿט באלד, טאקי שוין — אַ וועלטשפּראַכֿע.

הניץ

פאללשטענדיגער לעהרגאנג

דער

וועלטשפראכע (1)

דיא אבעצע

Aa, Bb, Cc, Ĉĉ, Dd, Ee, Ff, Gg,

ג ף ע ד טש צ ב אַ

Ĝĝ, Hh, Ĥĥ, Ii, Jj, Ĵĵ, Kk, Ll,

ל ק (5) זי (4) י (3) י ח ה (2) דזי

Mm, Nn, Oo, Pp, Rr, Ss, Ŝŝ,

שׂ ס ר פּ (6) אָא נ מ

Tt, Uu, Ŭŭ, Vv, Zz.

ז וו (8) אָ (קורץ) (7) אָ ט

---

(1) אזוי וויא אין אללע עראָפּעאישע שפראבֿען, איז אויך אין דיזער שפראבֿע פֿערהאנדען גרויסע און קליינע אותיות. דיא גרויסע קיממען אין אַנפֿאנג פֿין יעדעם ענִין, אָם אנפֿאנג פֿין ווערטער וואס ברויבֿען אויסגעדריקט ווערין בדרך כבוד, אדער אַם אנפֿאנג פֿין נעמען, לענדער, שטעט, א. ד. ג. —

(2) אזוי וויא אין רוסישען דיא אותיות Дж , אדער אין פאלנישען Dź , וויא אין דעם ווארט „דזיעגעטש" .

(3) דיא יוד איז אַ חיריק אזוי וויא דיא ׳י אין דיא ווערטער „בריק", „גרין" , „דיר" , אדער זיא ווערט אויסגערעדט מיט אַ חיריק , נישט מיט איין אנדערע נקודה , למשל : ink , ir (יִנְק) , (יִר) .—

(4) דיא יוד ווערט אויסגערעדט אזוי וויא דיא ׳י אין דיא ווערטער „ים" „יאַהר" „יאַגען" .—

(5) דאס ווערט אזוי אויסגעשפּראָכען וויא אין דעם וואָרט жаба , żaba , זיאַבע .

(6) אזוי וויא דער קָמִץ אין וואָרט „האָניג" „גראָב" „קאָפּ" „בלאָטע".

(7) אזוי וויא אין דער ליטא ווערט אויסגעשפּראָכען דער מלאפּם „אָן" אין ווארט „ברוננען" , אונד אין פולין דער קמץ אין ווארט „גאָרטען"

(8) דאס איז איין האלבלויט וויא עס ווערט בעניצט אין דייטשען למשל : Haůs (הויז) , דאס הייסט aů צוזאממען איז איין לאַנגע נקודה אלזא איז דיא ů נור איין האלבע נקודה , אין עס שטעהט עפּטערס נאך a אדער נאך e .—

געשריבענעס אַבֶּעצֶע *)

Aa, Bb, Cc, Ĉĉ, Dd,

Ee, Ff, Gg, Ĝĝ, Hh

Ĥĥ, Ii, Jj, Ĵĵ, Kk,

Ll, Mm, Nn, Oo

Pp Rr Ss Ŝŝ Tt

Uu Ŭŭ Vv Zz.

---

*) דיא ציקקען בייא דיא אותיות זענין נישט נייטיג (לאו דוקא) דאס איז נאר צום פערשענערן דיא אותיות. נעבען יעדען גרויסען אות, שטייט א קליין אות פון דער קליינער אבעצע. דיא אותיות וואס זענען געצייכנעט אין גרויסען, מיזען אויך זיין געצייכנט בייא דיא קליינע אבעצע ווייל אין דריקען קענין דיא צייכענס אויף דיא קליינע געשריבענע אותיות נישט שטיין. נאר יעדער קען זיך אליין דיא צייכען צו שרייבען.

איבונגען צום לעזען *)

I. El la Bibli,o **)

En la komenc,o Di,o kre,is la ĉiel,o,n kaj

עֶן לַא קָאמֶענצָ.א דִיאָ קְרֶעִים לַא טְשִׁיעֶלָאן קַאי

la ter,o,n. Kaj la ter,o est,is sen,form,a kaj

לַא טֶערָאן קַאי לַא טֶערָא עֶסְטִים סֶענְפָארְמַא קַאי

dezert,a, kaj mal,lum,o est,is super la profun-

דֶעזֶערְטַא, קַאי מַאלְ,לוּמָא עֶסְטִים סוּפֶּער לַא פְּרָאפוּנְ-

d,aĵ,o, kaj la anim,o de Di,o si,n port,is

דַאדְזָיא קַאי לַא אַנִימָא דֶע דִיאָ סִין פָּארְטִים

super la akv,o. Kaj Di,o dir,is: est,u lum,o;

סוּפֶּער לַא אַקְוָוא קַאי דִיאָ דִירִים עֶסְטוּ לוּמָא

kaj far,iĝ,is lum,o. Kaj Di,o vid,is la lum,o,n

קַאי פַארִידְזִים לוּמָא קַאי דִיאָ וִוידִים לַא לוּמָאן

ke ĝi est,as bon,a, kaj nom,is Di,o la lum,o,n

קֶע דְזִי עֶסְטַאס בָּאנַא קַאי נָאמִים דִיאָ לַא לוּמָאן

tag,o kaj la mal,lum,o,n. Li nom,is nokt,o.

טַאגָא קַאי לַא מַאלְלוּמָאן לִי נָאמִים נָאקְטָא.

Kaj est,is vesper,o kaj est,is maten,o — unu tag,o. —

קַאי עֶסְטִים וֶועסְפֶּערָא קַאי עֶסְטִים מַאטֶענָא – אוּנוּ טַאגָא. –

---

*) דאס קען יעדער לעזען , אין אומגעלערנט פערשטעהען , אז מען וועט זיך נאר בעמיהען יעדעס ווארט אין יעדעס חלק פין ווארט וואס איז אבגעטהיילט מיט א שטרעכעלע , אללעס נאכצוזוכען אים ווערטערביכעל , וואס פאנגט אן אויף דף צב"ש די ערשטע שורה , מיסט דיא זוכען דאס ווארט En אונטער דער E , — la אונטער דער l — komenc,o אונטער דער k , אונד דער נאך דאס אות O אונטער דער O , ווייל עס איז וויא א בעזינדער ווארט , אבגעטהיילט מיט א שטרעכעלע . —

**) אין דיא ביכער וואס וועלין שפעטער געדרוקט ווערין , וועלין דיא בוכדרוק-קער קענין ארויסלאזען דיא שטרעכעלעך וואס צייגען אויף דיא חלקים פין ווארט , דענן דאמאלס וועלין שוין דיא שטרעכעלעך נישט נייטיג זיין , ווייל דיא לעזער וועלין שוין זעלבסט קעננען אונטערשיידען צווישען דיא ווערטער אין צווישען זייערע צוגאבען אונד חלקים .

Kaj Di,o dir,is: est,u firm,aĵ,o inter la akv,o kaj ĝi apart,ig,u akv,o,n de akv,o. Kaj Di,o kre,is la firm,aĵ,o,n kaj apart,ig,is la akv,o,n kiu est,as sub la firm,aĵ,o de la akv,o kiu est,as super la firm,aĵ,o; kaj far,iĝ,is tiel. Kaj Di,o nom,is la firm,aĵ,o,n ĉiel,o. Kaj est,is vesper,o, kaj est,is maten,o—la du,a tag,o. Kaj Di,o dir,is: kolekt,u si,n la akv,o de sub la ĉiel,o unu lo,ko,n, kaj montr,u si,n sek,aĵ,o; kaj far,iĝ,is tiel. Kaj Di,o nom,is la sek,aĵ,o,n ter,o, kaj la kolekt,o,j,n de la akv,o Li nom,is mar,o,j.

II. Leter,o.

Kar,a amik,o!

Mi prezent,as al mi kia,n vizaĝ,o,n vi far,os post la ricev,o de mi,a leter,o. Vi rigard,os la sub,skrib,o,n kaj ek,kri,os: „ĉu li perd,is la saĝ,o,n?! Je kia lingv,o li skrib,is? Kio,n signif,as la foli,et,o, kiu,n li al,don,is al si,a leter,o?“ Trankvil,iĝ,u, mi,a kar,a! Mi,a saĝ,o, kiel mi almenaŭ kred,as, est,as tut,e en ord,o.

Mi leg,is antaŭ kelk,a,j tag,o,j libr,et,o,n sub la nom,o „Lingv,o inter,naci,a“. La aŭtor,o kred,ig,as, ke per tiu lingv,o oni pov,as est,i kompren,at,a de la tut,a mond,o, se eĉ la adres,it,o ne sol,e ne sci,as la lingv,o,n, sed eĉ ankaŭ ne aŭd,is pri ĝi; oni dev,as sol,e al,don,i al la leter,o mal,grand,a,n foli,et,o,n nom,at,a,n „vort,ar,o“. Dezir,ant,e vid,i ĉu tio est,as ver,a, mi skrib,as al vi en tiu lingv,o, kaj mi eĉ unu vort,o,n ne al,met,as en ali,a lingv,o, tiel kiel se ni tut,e ne kompren,us unu la lingv,o,n de la ali,a. Respond,u al mi, ĉu vi efektiv,e kompren,is kio,n mi skrib,is. Se la afer,o propon,it,a de la aŭtor,o est,as efektiv,e bon,a, oni dev,as per ĉiu,j fort,o,j li,n help,i. Kian mi hav,os vi,a,n respond,o,n, mi send,os al vi la libr,et,o,n; montr,u ĝi,n al ĉiu,j loĝ,ant,o,j de vi,a urb,et,o, send,u gi,n ĉiu,n vilaĝ,o,n

ĉirkaŭ la urb,et,o, ĉiu,n urb,o,n kaj urb,et,o,n, kie vi nur hav,as amik,o,j,n aŭ kon,at,o,j,n. Est,as neces,e ke grand,eg,a nombr,o da person,o,j don,u si,a,n voĉ,o,n—tian post la plej mal,long,a temp,o est,os decid,it,a afer,o, kiu pov,as port,i grand,eg,a,n util,o,n al la hom,a societ,o.

III. Mi,a penso.

Sur la kamp,o, for de l'mond,o,
Antaŭ nokt,o de somer,o
Amik,in,o en la rond,o
Kant,as kant,o,n pri l'esper,o.
Kaj pri viv,o detru,it,a
Ŝi rakont,as kompat,ant,e,—
Mi,a vund,o re,frap,it,a
Mi,n dolor,as re,sang,ant,e.

„Ĉu vi dorm,as? Ho, sinjor,o,
Kial tia sen,mov,ec,o?
Ha, kred,ebl,e re,memor,o
El la kar,a infan,ec,o?"
Kio,n dir,i? Ne plor,ant,a
Pov,is est,i parol,ad,o
Kun fraŭl,in,o ripoz,ant,a
Post somer,a promen,ad,o!

Mi,a pens,o kaj turment,o,
Kaj dolor,o,j kaj esper,o,j!
Kiom de mi en silent,o
Al vi ir,is jam ofer,o,j!
Kio,n hav,is mi plej kar,a,n—
La jun,ec,o,n— mi plor,ant,a
Met,is mem sur la altar,o,n
De la dev,o ordon,ant,a!

Ho, mi,a kor' ! Post long,a labor,ad,o
Ĉu mi ne venk,os en decid,a hor' !
Sufiĉ,e ! trankvil,iĝ,u de l'bat,ad,o,
Ho, mi,a kor' !

אנמערקונג . ווער עס וויל זיך איבען אין לעזען אונד אין שרייבען , זאלל ער דיא עטליכע בלעטלעך פיעל מאהל איבערלעזען אונד איבערשרייבען . ביז ער וועט שוין קעננען געלייפיג לעזען אונד שרייבען .

דער פּערפֿאססער (דאס איז דער ערפֿינדער דער וועלטשפּראכֿע דאקטאר עספּעראנטא) בעט יעדען וואס ווינשט זיך דער פּלאַן זאלל אויסגעפֿיהרט ווערען , אין וואס דיא שפּראכֿע געפֿעללט איהם , אז ער זאלל אזוי גוט זיין , אין אויספֿיללען איינס פֿון דיא בילעטלעך וואס שטעהען דא (דף 25) , אין זאלל עס איהם שיקקען פער פּאָסט אדער דורך געלעגענהייט , וועט ער פֿערשריבען ווערין אז ער האט זיך דעקלארירט דיא שפּראכֿע צו לערנען . — יעדער זאלל זיך דייטליך אונטערשרייבען , אין אויף דער צווייטער זייט דייטליך אויפֿגעבען זיין נאמען , אין זיין אַדרעס .— דער פּערפֿאססער פֿערלאנגט , אז יעדער וואס האט איין זיגעל, זאלל ער אויך לייגען דען זיגעל . אונ ווער עס האט נישט זיין אייגענען , זאלל איין אנדערער בעשטעטיגען זיין חתימה אין זאלל לייגען אַ חותם . — דיא איבריגע קוויטלעך קען יעדער צערטהיילען צווישען פֿריינדע אונד בעקאנטע — וועלכֿע האבען דאס ביכֿעל נישט , — כדי זייא זאללען אויך אזוי טוהען . — אין דיזער דעקלאראציע פֿערשפּריכֿט יעדער דיא שפּראכֿע ערשט דאמאלס צו לערנען ווען עס וועט זיין 10 מילליאן פּער-זאָנען , וועלכֿע האבען געגעבען אזעלכֿע בילעטען . — ווער עס וויל זיך אבער באלד לערנען , אין נישט וואַרטען אויף אזוי אַ גרויסע צאהל מענשען , דער זאלל אויסשטרייכֿען דיא בעדינגונג פֿון 10 מילליאן (לעצטע 4 שורות), אין זאלל אויפֿשרייבען אויף דעם בילעט דאס וואָרט Sen,kondi-ĉ,e דאס הייסט „בְּלִי תְּנַאי“ „אָהנע בעדינגונג“ . —

Promes,o.

Mi, sub,skrib,it,a, promes,as el,lern,i la propon,it,a,n de d-ro Esperanto lingv,o,n inter,naci,a,n, se est,os montr,it,a, ke dek milion,o,j person,o,j don,is publik,e tia,n sam,a,n promes,o,n.

Sub,skrib,o:

Promes,o.

Mi, sub,skrib,it,a, promes,as el,lern,i la propon,it,a,n de d-r,o Esperanto lingv,o,n inter,naci,a,n, se est,os montr,it,a, ke dek milion,o,j person,o,j don,is publik,e tia,n sam,a,n promes,o,n.

Sub,skrib,o:

Promes,o.

Mi, sub,skrib,it,a, promes,as el,lern,i la propon,it,a,n de d-r,o Esperanto lingv,o,n inter,naci,a,n, se est,os montr,it,a, ke dek milion,o,j person,o,j don,is publik,e tia,n sam,a,n promes,o,n.

Sub,skrib,o:

Promes,o.

Mi, sub,skrib,it,a, promes,as el,lern,i la propon,it,a,n de d-r,o Esperanto lingv,o,n inter,naci,a,n, se est,os montr,it,a, ke dek milion,o,j person,o,j don,is publik,e tia,n sam,a,n promes,o,n.

Sub,skrib,o:

Nom,o

Adres,o:

Nom,o

Adres,o:

Nom,o

Adres,o:

Nom,o

Adres,o:

דיא גראממאטיק *)

אַ) דיא רעדעטהיילע (חלקי הלשון)

1) דאס הויפּטוואָרט. אז דיא זאגסט עפּיס איין זאַטץ, שטעללסט דיא צוזאממען עטליכֿע פֿערשיעדענע ווערטער, וואס איין וואָרט צום אנדערן איז נישט גלייך. למשל: דיא ווילסט זאגען דען געדאנקען „דער פֿאטער איז אהיים געקוממען“ האסט דיא געמאכֿט אַ זאטץ פֿון פֿינף פֿערשידענע ווערטער. דאס ווארט „דער“ איז נישט קיין שום זאך. דאס ווארט „פֿאטער“ איז יאָ אַ זאַך, וואס קענסט איהם זעהען, אין אָנריהרען. דאס ווארט „איז“ איז אויך נישט קיין זאַך, אבער עס איז נישט גלייך צום ווארט „דער“, עס האט איין אנדערע מיינונג. דאס ווארט „אַהיים“ איז אויך נישט קיין זאַך, אין עס איז דאך נישט גלייך צום ווארט „דער“ אין נישט צום ווארט „איז“. — „געקיממען“ איז אויך נישט קיין זאַך, נאר עס בעדייטעט עפּיס אַ פּעולה אַ טהוען, וואס האט דער פֿאטער געטוהען? ער איז געקיממען. — דאפֿין זעהסט דיא אז דיא ווערטער פֿון אַ שפּראכֿע וואס דער מענש רעדט זענין צערטהיילט אויף קלאססען, אין דאס הייסען „רעדעטהיילע“ חלקים פֿין דער שפּראכֿע. — דאס ערשטע חלק פֿון לשון, איז דאס „הויפּטווארט“ וואס אויף לשון הקודש הייסט עס „שם העצם“. דאס זענין: אַ נאמען פֿין אַ מענש, פֿון אַ חיה, פֿון אַ זאַך, אַכלל, אללעס וואס מען קען

*) דער ד"ר עספּעראנטא האט זיין אריגינאל ווערק געשריבען פאר מענשען וועלכע האבען עפּיס א בעגריפף פון א גראממאטיק, דאריבער האט ער דאס גאנץ קורץ געמאכט. איך ווייס אבער אז דער גרעסטער טהייל יודען, ווייסען גאר נישט וואס דאס איז גראממאטיק אדער דקדוק, בין איך געניים געוועזען זעהר פיעל איבער איין זאך צו רעדען, כדי יעדער יוד זאלל דאס קענין פערשטעהען. ווענן אבער נאך דעם אללעס, וועלען זיך טרעפען אזאלכע מענשען, וואס וועלין דאס דאך נישט פערשטעהען, זאלל דיזער מ י ך נישט בעשולדיגען, אין ער זאלל בעטען איין אנדערן ער זאלל איהם דיא פאאר בלעטליך פערשטעהן געבען וואס איז געדריקט אין דער שפראכע, וואס ער שוין פין פראקטיקע אללעס געוואהר ווערין.

דאבייא זאגען איינס פֿון דיא דרייא ווערטער „דער" „דיא" „דאס", סייא עס לעבט, סייא עס לעבט נישט, אדער גאר אַ זאך וואס מיר שטעללען עס זיך נאר פֿאר אין דיא געדאנקען. למשל: דער פֿאטער, דיא קיה, דאס ביכֿעל, דאס קלינגשאַפּט. אזאַלכֿע ווערטער הייסען „הויפטווערטער".

פֿאר יעדעם הויפטווארט, ווענן מען רעדט פֿון אַ געוויססער זאך, בייא וועלכֿעם מען זאגט אין יודישען „דער", „דיא", „דאס", שטעללט מען אין דער וועלטשפראכֿע דאס ווארט „la", למשל: la patr,o (דער פֿאטער) la tag,o,j (דיא טעג). la frat,in,o (דיא שוועסטער). ווענן איך זאג אבער אין יידישען נישט „דער", „דיא", „דאס", נאר בלויס אַ פֿאטער, אַ טאָג, אַ שוועסטער, דא רעד איך נישט פֿון קיין בעשטימ-מטען פֿאטער, נישט פֿון קיין בעשטיממטען טאָג, נישט פֿון קיין בע-שטיממטע שוועסטער, שטעללט מען אין דער וועלטשפראכֿע נישט דער-פֿעהר דאס ווארט la, נאר דאס בלויסע ווארט וואס איך וויל זאגען. למשל: patr,o (אַ פֿאטער), tag,o (אַ טאג), frat,in,o (אַ שוועסטער)

נאך יעדעם הויפטווארט, שטעללט מען אויך דאס אות o, אין דאדורך דערקענט מען אז דאס איז אַ הויפטווארט, למשל: patr,o (פֿאטער), pan,o (בראָד). אין ווערטערבוך ווירסט דיא נור געפֿינען דאס ווארט patr אָהן איין o, אדער דאס וואָרט pan אָהן איין o, נאר אין געברויך מיסט דיא צוזעטצען איין o אויף אַ סימן אז דאס זענין הויפטווערטער, אין אזוי ביי אללע הויפטווערטער. — אז דיא ווערסט בעמערקען וויא דיא רעדסט, ווערסט דיא אליין שפיהרען, אז ווענן דיא רעדסט פֿון איין זאך, זאגסט דיא דאס ווארט אנדערשט, אין ווענן דיא רעדסט פֿון פֿיעל זאכֿען פֿון דער אייגענער גאטטונג, זאגסט דיא אויך אנדערש דאס ווארט. אָט וועל איך דיר באלד ברענגען אַ משל אז דיא רעדסט פֿון איין יונגעל, זאגסט דיא „דאס יונגעל", אז דיא רעדסט אבער פֿון פֿיעל יונגלעך, זאגסט דיא „דיא יונגלעך". אלזא זאלסט דיא וויססען אז איין מענש אדער איין זאך ווערט אנגערופֿען „לשון יחיד" (איינפֿאכֿע צאהל), אין פֿיעל מענשען פֿון דער אייגענער גאטטונג, אדער פֿיעל זאכֿען הייסט „לשון רבים" (פֿיעלפֿאכֿע צאהל) אין דער וועלטשפראכֿע קען מען אויך דערקעננען יעדעם הויפטווארט צו איז עס „לשון יחיד" אדער „לשון רבים", דענן צו יעדעם הויפטווארט אין לשון רבים, ווערט צוגעזעצט דאס אות j. למשל: kuab,o

(אַ יונגעל), knab,o,j (יונגלעך), tabl,o (אַ טיש), tabl,o,j (טישען). knab,o ven,is (אַ יונגעל איז געקימען), knab,o,j ven,is (יונגלעך זענען געקימען).

פֿון יעדעם הויפּטוואָרט וואָס איז מענליך געשלעכט (לשון זכר), קען מען מאַכען ווייבליך געשלעכט (לשון נקבה) ווענן מען זעצט צו דיא אותיות in, למשל: patr,o (פֿאָטער), patr,in,o (מוטטער), vir,o (מאַנן), vir,in,o (פֿרויא), bov,o (אָקס), bov,in,o (קוה).

2) ביינגעפֿאַללע. דאָס הייסט דיא אופנים וואָס יעדעס הויפּט-וואָרט קען בעניצט ווערען אין פֿערענדערט ווערען. למשל: „אברהם איז געקומען", דאָ שטעהט דאָס וואָרט „אברהם" אהן איין צוזאַטץ, „איך האָב געזעהען אברהמן", דאָ זעטץ איך שוין צו צום וואָרט „אברהם" איין נון צולעצט. זעהען מיר דאַפֿין אַז עס איז דאָ פֿאַללע וואָס דאָס וואָרט ווערט פֿערענדערט אָדער מען זעצט עפּעס דאַצו איין אות צו לויט וויא מען ברויך צו רעדען. דיא אופנים הייסען ביינגעפֿאַללע. אין דער וועלטשפּראַכע איז דאָ אזאַלכע 2 ביינגעפֿאַללע, זייא הייסען נאָמי-נאַטיף אונ אקוזאַטיף. אַז איך זאָג „אברהם איז געקימען" הייסט אברהם דער נאָמינאַטיף, ווייל ער איז דער עיקר פֿון דעם זאַטץ, אונ מען קען דאַבייא פֿרעגען „ווער?" למשל: ווער איז געקימען? אברהם איז געקוממען. אַז איך זאָג אָבער „איך האָב געזעהען אברהמן", הייסט דאָס וואָרט „אברהמן" דער אקוזאַטיף, ווייל דער עיקר פֿון דען זאַטץ בין איך, אין מען קען דאַבייא פֿרעגען דיא פֿראַגע „וועמען?" למשל: וועמען האָב איך געזעהען? „אברהמן". אַלזאָ דער נאָמינאַטיף אונ דער אקוזאַטיף זענען דיא 2 ביינגעפֿאַללע אין דער וועלטשפּראַכע. יעצט וועל איך דיר געבען אַ כלל, וויא אַזוי זאָלסט דערקעננען דאָס וואָרט צו איז עס אַ נאָמינאַטיף, צו איין אקוזאַטיף. ווענן דאָס וואָרט איז אַ נאָמינאַטיף שטעללט מען צו צום סוף דאָס וואָרט o (אַזוי וויא מיר האָבען שוין אויבען געזאָגט, אַז נאָך יעדען הויפּטוואָרט שטעהט צום סוף איין o), אונ אַז דאָס וואָרט איז איין אקוזאַטיף, ווערט נאָך צו-געשטעללט חוץ דעם אות o, נאָך איין אות n. למשל: La patr,o vidi,s (דער פֿאָטער האָט געזעהען), דאָס איז נאָמינאַטיף, Mi vidi,s la patr,o,n (איך האָב געזעהען דען פֿאָטער), דאָס איז איין אקוזאַטיף. Abraham,o mi,n bat,as (אברהם שלאָגט מיך), Mi bat,as Abraha-

m,o,n (איך שלאג אברהמן) . La frat,o skrib,as leter,o,n (דער ברודער שרייבט אַ בריעף) , דאס ווארט frat,o איז נאמינאטיף , אונ דאס ווארט leter,o,n איז אקוזאטיף .

3) דאס פּ א ר ו ו א ר ט . דאס זענען אזאלכע ווערטער , וועלכע בעדינען דאס הויפטווארט , למשל : פֿון , צו , מיט , איבער , אין כדומה פיעל אזאלכע ווערטער . דיא ווערטער בעדינען דאס הויפטווארט , למשל : de (פֿאָן) , al (צו) , kun (מיט) . de la patr,o (פֿאָן דען פּאטער) , al la frat,o (צום ברודער) , kun la pan,o (מיט דען ברויד) , super la profund,aj,o (אויף דעם אבגרונד , על פני תהום) .

4) ד א ס א י י ג ע נ ש א פ ט ס ו ו א ר ט (שם התואר) . — דאס איז אַ ווארט וואס בעצייכענט דיא מעלה אדער דען הסרון פֿון הויפט-ווארט פֿין אַ מענש , פֿון אַ חיה , אין פֿון אַ זאך , אדער וויא עס זעהט אוים . צב״ש : ווייסער , שווארצער , הויכער , גוטער , בייזער , וכדומה , דיעזע אייגענשאפֿטס-ווערטער בעציהען זיך אימער אויף דען הויפט-ווארט , אַ ווייסע וואנד , אַ שווארצער טיש , אַ הויכער מענש , אַ גיטער פּאטער . נאך יעדעם זאלכען אייגענשאפֿטסווארט שטעללט מען אין דער וועלטשפראכע צים לעצט דאס אות a פּאר אַ סימן אז דאס ווארט איז איין אייגענשאפֿטסווארט , למשל : la grand,a tur,o (דער גרויסער טהורם) , blank,a tol,o (ווייסע ליינוואנד) , profund,a river,o (טיפער טייך) . oportun,a lok,o (בעקוועמעס אָרט) .

דיא בייגעפֿאָללע בייא דעם אייגענשאפֿטסווארט , זענען אויך נאר 2 , אזוי וויא בייא דעם הויפטווארט , נאמינאטיף אונ אקוזאטיף , למשל : La bon,a patr,o vid,is (דער גוטער פּאטער האט געזעהען) נאמינא-טיף , Mi skrib,os long,a,n leter,o,n (איך וועל שרייבען אַ לאנגען בריעף) אקוזאטיף .

אויך דיא פּילפֿאכע צאהל (לשון רבים) בייא דעם אייגענשאפֿטס-ווארט , ווערט אויך געענדיגט מיט איין j אזוי וויא בייא דעם הויפט-ווארט , למשל : la sankt,a,j tag,o,j (דיא הייליגע טעג , ימים הקדושים) , Vast,a,j ĉambr,o,j (גערייםיגע צימער) .

דאס ווארט pli קימט פּאר דען אייגענשאפֿטסווארט , אוים צו דריקקען אַ גרעססערע מדרגה אין דעם אייגענשאפֿט פֿון דער זאך , דהיינו : blank,a (ווייס) , pli blank,a (ווייסער) , bon,a (גוטער) ,

pli bon,a (בעססערער), la verd,a teler,o (דער גרינער טעללער) La **pli** verd,a teler,o (דער גרינערער טעללער), La klar,a akv,o (קלאהרעס וואססער), La **pli** klar,a akv,o (קלעהרערעס וואססער).

דאס ווארט plej קימט פֿאר דעם אייגענשאפֿטסווארט, אויסצו-דריקקען דיא העכֿסטע מדרגה אין דעם אייגענשאפֿט פֿון דער זאך, למשל: la bon,a (דער גוטער), la plej bon,a (דער בעסטער). La jun,a fil,o (דער יונגער זאהן), La pli jun,a fil,o (דער יונגערער זאהן), La plej jun,a fil,o (דער יונגסטער זָהן). La facil,a lecion,o (דיא לייכֿטע לעקציאָן), La pli facil,a lecion,o (דיא לייכֿטערע לעקציאָן), La plej facil,a lecion,o (דיא לייכֿטעסטע לעקציאָן).

דאס ווארט ol קימט נאך דעם אייגענשאפֿטסווארט, ווענן איך וויลל זאגען אויף דייטש „אלס" אדער אויף יידיש „פֿון", דהיינו, איך וויลל זאגען דייטש „וויסער **אלס** שנעע" אדער יידיש „וויסער **פֿון** שנייא", בעניטץ איך דא דאס ווארט „ol", אין איך זאג „Pli blank,a **ol** neĝ,o". אונד זא אויך „Pli dolĉ,a **ol** suker,o" (זיסער אלס צוקקער). Pli rapid,a ol ĉeval,o (געשווינדער **אַלס** איין פפֿערד) אונד דער גלייכֿען.

5) **דאס צאהלווארט**. דאס זענין דיא ווערטער וועלכֿע בעדייטען אַ צאהל. זאלכֿע זענין דא צווייערלייא. היינו: גרונדצאהלען אין ארדנונגסצאהלען. — דיא גרונדצאהלען הייסען צב"ש איינס, צווייא, דרייא, פֿונפֿציג, הונדערט. אין ארדנונגסצאהלען זענין צב"ש: דער ערשטער, דער צווייטער, דער זעכֿציגסטער, דער טויזענדסטער. בייא דיא גרונדצאהלען געשיקט זיך דיא פֿראגע „וויאפֿיעל?" למשל: „וויאפֿיעל רובעל האסט דיא אין דער האנד?" ענטפֿערט מען 6, 8, 20 אונד דערגלייכֿען. בייא דיא ארדנונגסצאהלען אבער געשיקט זיך דיא פֿראגע „דער וויפֿעלטער?" צב"ש „דען וויאפֿיעלטען רובעל האסט דיא היינט איבערטווישט?" ענטפֿערט מען: דען זעקסטען, דען צעהנטען, דען דרייסיגסטען.

דיא **גרונדצאהלען** שטעהען תמיד אין איין שטאנד, אין ווערין נישט פֿערענדערט. זייא זענין דיא פֿאָלגענדע: unu (1), du (2), tri (3), kvar (4), kvin (5), ses (6), sep (7), ok (8),

mil (1000), cent (100), dek (10), naů (9).

די צעהנדלינגע אונד די הונדערטער ווערין צוזאממענגעזעצט איינס צום אנדערן, למשל: dek tri (13), dek sep (17), ses,dek (60), sep,dek kvin (75), kvincent tridek tri (533).

די איינצעלע (יחידות) וועלכֿע קימען צוזאממען מיט די צעהנ־דלינגע שטעהען אבגעטהיילט, דאס הייסט מען שרייבט עס אין צוויא ווערטער, למשל: dek kvin (15), du,dek kvar (24). די פֿאַללע צעהנדלינגע אבער, זאָ אויך די פֿאַללע הינדערטער שטעהען אין איין ווארט צוזאממען, למשל: du,dek (20), naů,dek (90), kvin,cent (500), ok,cent (800), sep,dek mil (70,000).

ד י א א ר ד נ ו נ ג ס צ א ה ל ע ן ווערין געמאכֿט פֿון די גרונד־צאהלען, נאר זייא בעקומען צום לעצט דאס אות a פֿאר אַ סימן אז דאס זענין ארדנונגסצאהלען, וויל איין ארדנונגסצאהל איז אביסעל עהנליך צו איין אייגענשאפֿטסווארט וועלכֿעס בעקימט אויך צום לעצט איין a (זיעהע אָבען 3). למשל: unu,a (דער ערשטער), du,a (דער צווייטער), kvin,a (דער פֿינפֿטער), kvindek,a (דער פֿינפֿציגסטער) cent,a (דער הינדערסטער), אין אזוי בייא אללע.

ד י א פ ע ר פ י ע ל פ א כֿ ו נ ג ס צ א ה ל ע ן, זענין זאלכֿע וויא מען זאגט אין יידישען „צווייערלייא", „דרייערלייא". פֿיר דיעזע ווערטער ווערט צוגעזעצט צו די גרינדצאהלען דאס וואס „obl". למשל: tri,obl,a (דרייערלייא) kvar,obl,a (פֿיערערלייא) א. ד. ג. —

ד י א ט ה י י ל ו נ ג ס צ א ה ל ע ן, היינו אַ פֿירטעל, אַ דריטטעל, בעקומען צוגעזעצט on, אין צום לעצט דאס אות o אזוי וויא בייא דעם הויפטווארט, דענן דאס איז אביסעל עהנליך צום הויפטוואָרט, וויל מען קען דאבייא זאגען, „דאס" היינו דאס פֿירטיל, דאס זעקסטיל, דאס הינדערטסטיל, אלזא זאגט מען la kvar,on,o (דאס פֿירטעל) la sep,on,o (דאס זיבענטיל).

ז א מ מ ל ו נ ג ס צ א ה ל ע ן הייסען די וואָרטער וויא מען זאגט אין יידישען „זעלבערנאנד" „זעלבערדריטט", זאלכֿע בעקימען צוגעזעצט op אונ צום לעצט דאס אות e, למשל: du,op,e (זעלבערנאנד), ses,op,e (זעלבערזעקסט), למשל: kvin,op,e ili tir,is la kest,o,n

(זעלבערפֿינפֿט האבען זייא געשלעפט דען קאַסטען) . vi ven,os al li tri,op,e (איהר וועט קאממען צי איהם זעלבערדריטט) .

די א צערטהיילונגסצאהלען, וויא מען זאגט אין יידי-שען, צו צווייא, צו דרייא, דהיינו „יעדער האט בעקוממען צו 8 רובעל" „יעדער דוטצענד צו 20 קאפ", ווירד געשטעלט דאס ווארט po פֿאר דעם צאהלוואָרט, למשל: po kvin (צו פֿינף), po ok (צו אַכט). Al ĉiu el la labor,ant,o,j li don,is *po kvin* rubl,o,j (יעדעם פֿון דיא ארבייטער האט ער געגעבען צו פֿינף רובעל) .

אוים דעם צאהלווארט קען אויך געמאכט ווערין איין הויפטווארט, ווענן מען זעצט צום לעצט צו איין o, למשל: la unu,o (דיא איינס), la dek,o (דאס צעהנדליינג), dek,du,o (אַ דוטצענד) .

אויך קענין בעניצט ווערין דיא צאהלוואָרטער אלס אומשטאנדס-וואָרטער ווענן מען זעצט צו צום לעצט איין e, למשל: unu,e (ער-שטענס), du,e (צווייטענס), tri,e (דריטטענס), Unu,e mi skrib,as al vi... (ערשטענס שרייב איך אייך...), Kvar,e, mi vi,n pet,as... (פֿירטענס, בעט איך אייך...) . אונד זאָ ווייטער .

5) דאס פֿירוואָרט. אים רעדען קימט פֿאר צו רעדען פֿון פערזאָנען, פֿון מיר, פֿון דיר אין פֿון יענעם. למשל: ווענן איך רעד פֿון ר' שמערלען אין איך וויל זאגען אז ווענן ער איז געקימען נאך ווארשא, האט ער געקויפֿט סחורה, אין ער האט בעצאהלט באַרעס געלד, דער נאך איז ער אהיים געפֿאהרען. ווענן עס זאלל נישט זיין דאס ווארט „ער" וואלט איך אללע מינוט דערמאנען דעם נאמען „ר' שמעריל" דהיינו: ווענן ר' שמעריל איז געקימען נאך ווארשא, האט ר' שמעריל געקויפֿט סחורה, אין ר' שמעריל האט בעצאהלט באַרעס געלד, דערנאך איז ר' שמעריל אהיים געפֿאהרען", אלזא איז דא אין יעדער שפראכע „פֿיר-וואָרטער" דאס הייסט אזאלכע ווערטער וואס זייא קימען אנשטאטט דען נאמען, דיא ווערטער זענין למשל: „איך, דיא, זיא, זייא, וויר, עס, מיך אונד נאך נ.ו.מה" .

דיעזע ווערטער זענין אין דער וועלטשפראכע דיא פֿאָלגענדע: mi (איך), vi (דיא, איהר), li (ער), ŝi (זיא), ĝi (עס, אַ זאך וואס איז נישט קיין מענש, דהיינו נישט קיין לעבענדיגע זאך, אדער וואס

איז אַ חיה אדער אַ בהמה) , si (זיך), ni (וויר) , ili (זייא) , oni (מען) ,
למשל : מ ע ן טרוט "„o n i far,as") .

דיא פּירוואָרטער „מיין , דיין , איהרער , זיין", אונד דערגלייכֿען ווערין געמאכֿט פֿון דיא איינפֿאכֿע פּירוואָרטער , נאר מען זעצט צו איין a , אזוי וויא בייא איין אייגענשאפֿטסווארט , למשל : mi,a (מיינער) li,a (זיינער) וכדומה . — דיא ביגעפֿאָלל'ע פֿיר דיא פּירוואָרטער זענין אויך צווייא , אזוי וויא בייא דען הויפּטווארט , דער אקיזאטיף קימט מיט איין n צולעצט , למשל : mi,n (מיך) . Mi ŝi,n vid,is איך האב זיא געזעהען . —

בייאשפּיעלע צום פּירווארט

Mi vi,n ne kompren,as	איך פֿערשטייא דיך נישט .
Vi est,as tre obstin,a *mi,a* amik,o!	דיא ביסט זעהר איינגעשפּאַרט מיין פֿריינד !
Vi ĉiu,j est,as tro fier,a,j	איהר זענט אללע צופֿיעל שטאָלץ .
Li est,as mal,san,a	ער איז קראנק .
Se ven,os *li,a* edz,in,o, don,u al ŝi mi,a,n ĉapel,o,n	ווענן עס ווירד קאממען זיינע פֿרויא, גיב איהר מיינען הוט .
Se ven,os *li,a* plej mal,jun,a fil,o, *vi* pov,as ankau ĝi,n don,i al *li*;	ווענן עס ווירד קאממען זיין עלטע-סטער זאהן, קענסט דיא עס אויך געבען איהם .
Sed se ven,os li,a mal,grand,a infan,o don,u al *ĝi* nenio,n.	אבער ווענן עס וועט קימען זיין קליי-נעס קינד, גיב עס *) גאר נישט .
Jen est,as la hund,o, don,u al *ĝi* ost,o,n, kaj vok,u la kat,-in,o,n, *ĝi* ricev,os pec,o,n da viand,o	אָט איז דער הונד, גיב עס א ביין, און רוף דיא קאטץ, זיא וועט בעקימ-מען אַ שטיק פֿלייש .

---

*) ĝi (עס) ווערט געזאגט אויף דען הונט , ווייל עס איז נישט קיין לעבענדיגע זאך . אזוי אויך אויף דען קינד , ווייל א קינד בעדייטעט נישט מענגליך , נישט ווייבליך .

Mi am,as *mi,n*, ĉar ĉiu am,as *si,n* mem	איך האב מיך ליעב, ווייל יעדער ליעבט זיך זעלבסט.
Vi estim,as *vi,n* mem, sed ali,a,j *vi,n* ne estim,as.	דיא שעטצעסט דיך זעלבסט, אבער אנדרע שעטצען דיך נישט.
Montr,u al *mi* vi,a,n kalkul,o,n	צייג מיר דיינע רעכנונג.
Ili konduk,as la koleg,o,j,n en *si,a,n* loĝ,ej,o,n anstataŭ ir,i kun *ili* en *ili,a,n*.	זייא פיהרען דיא פריינדע אין זייער וואהנונג, אנשטאטט צו געהען מיט זייא, אין דיא איהריגע (וואהנונג).
Oni dir,as, ke vi est,as riĉ,a.	מען זאגט, אז דיא ביסט אַ רייכער.

6) דאס צייטווארט. דאס זענין אזאלכע ווערטער, וואס בעדייטען עפּיס אַ טהוען, אַ פעולה. דהיינו „געהען, עססען, פאהרען". דיא צייטווערטער ווערין אין דיא וועלטשפראכע קיינמאהל נישט פער־ענדערט וויא אין אנדרע שפראכען אין דאס ווארט בלייבט איממער דא אין איין שטאנד, אין מען זעצט נאר צו צום לעצט צווייא אותיות, אויסצודריקקען דיא צייט ווען דאס איז געשעהען. למשל: mi far,as (איך טהוע), la patr,o far,as (דער פאטער טהוט) ili far,as (זייא טהוען). אלזא בלייבט דאס ווארט far (טהוען) איממער אין דעם אייגענעם שטאַנד, מען ברויך נאר וויססען דיא ענדונגען פון דיא צייטען:

א) דיא יעצטיגע צייט ענדיגט זיך מיט as, למשל: mi far,as (איך טהוע).

ב) דיא פערגאנגענע צייט ענדיגט זיך מיט is, למשל: li far,is (ער האט געטהוען).

ג) דיא קינפטיגע צייט ענדיגט זיך מיט os, למשל: ili far,os (זייא וועלין טהוען).

ד) דער בעדינגונגספאלל (דאס הייסט, איך וואלט געטוהען, דיא וואלסט געטוהען) ווערט געענדיגט מיט us, למשל: ŝi far,us (זיא וואלט געטוהען).

ה) דער בעפעהלענספאלל (דרך הצווי) ווערט געענדיגט מיט אין u, למשל: far,u (טהוא, טהוט).

ו) דיא אונבעשטימטע פארם (דרך המקור) ענדיגט זיך מיט i, למשל far,i (טהוען), kant,i (זינגען).

ביישפּיעלע צום צייטוואָרט.

Kial vi ne *respond,as* al mi, kian mi vi,n *demand,as*?	וואָרום ענטפערסט דוא מיר נישט, ווענן איך פֿרעג דיך?
Ni,a gast,o *kant,is* la dolĉia,n melodi,o,n.	אונזער גאַסט האט געזונגען דיא זיסע מעלאָדיע.
Li *batal,os*, ĉar li ne *dorm,os* trankvil,e ĝis li *est,os* venk,-int,a la mal,amik,o,n.	ער ווירד שטרייטען, ווייל ער ווירד נישט שלאָפֿען רוהיג, ביז ער וועט זיך נוקם זיין אן זיינע פֿיינד.
Se mi nur *est,us* san,a, mi est,us tut,e kontent,a.	ווענן איך וואָלט נאר געוועזען געזונד, וואָלט איך געוועזען גאַנץ צופֿרידען.
Johan,o, *serĉ,u* mi,a,n krajon,o,n	יאָהאַנן, זוך מיין בלייפֿעדער.
Ni *ir,u* promen,i, sinjor,o,j!	געהען וויר שפּאַצירען מיינע הערען!
Li ne *esper,u* pardon,o,n!	לאָז ער נישט האָפֿען קיין פֿערצייהונג!
Mi lern,as *pentr,i* kaj *lud,i* gitar,o,n.	איך לערן מיך צייכנען, און שפּילען אויף אַ גיטאַררע.

7) ד א ס מ י ט ט ע ל ו ו א ר ט. דאס זענין אַזאַלכע ווערטער, וואס דאס הויפּטוואָרט מיט דען צייטוואָרט, זענין צוזאמּמען אין איין וואָרט, אונד בעצייכנען אַ מענש וואס טהוט אַ זאַך, אדער אַ זאַך וואס ווערט געטיהען, דהיינו „ד ע ר ש ר י י ב ע נ ד ע ר", „דאס ג ע ש ר י-ב ע נ ע בריוועל", „ז י ט צ ע נ ד י ג האט ער געזאגט", „ג ע ה ע נ ד י ג אין גאַס האט ער מיך בעגעגנט".

א) אז מען רעדט פֿון דעם טהוער (פּועל) אין דער פֿערגאַנגענע צייט, ווערט דאס ווארט געענדיגט מיט int, למשל: far,int,a דאס הייסט „דער טהוענדער" וואס האט ש ו י ן געטוהען (אויסער דיא a, וואס קימט צום לעצט וויא בייא איין אייגענשאַפֿטסווארט).

ב) אז מען רעדט פֿון דעם טהוער (פּועל) אין דער יעצטיגער צייט (הוֶה) ווערט עס געענדיגט מיט "ant„, למשל: far,ant,a (דער טהוער) „דער וואס טוהט יעצט".

ג) אז מען רעדט פֿון דעם טהוער (פּועל) אין דער קינפֿטיגע צייט (עתיד), ווערט עס געענדיגט מיט „ont", למשל: far,ont,a (דער טהוער) „דער וואס וועט טוהען".

ד) אז מען רעדט פֿון דער זאַך וואס ווערט געטוהען, (פָּעוּל), אין דער פֿערגאנגענער צייט (עבר), ווערט עס געענדיגט מיט it, למשל: far,it,a (דאס געטוהענע) וואס איז שוין געטוהען געווארען.

ה) אז מען רעדט פֿון דער זאך וואס ווערט געטוהען (פעול) אין דער יעצטיגער צייט (הוֶה), ווערט עס געענדיגט מיט at, למשל far,at,a (דאס געטוהענע) וואס ווערט יעצט געטוהען.

ו) אז מען רעדט פֿון דער זאַך וואס וועט געטוהען ווערין (פעול) אין דער קינפֿטיגער צייט (עתיד), ווערט עס געענדיגט מיט ot, למשל: far,ot,a (דאס געטוהענע) וואס וועט שפּעטער געטוהען ווערען.

דיא זאך וואס ווערט געטוהען, ווערט אימער אויסגעדריקט מיט דעם הילפֿסוואָרט est „זיין" לויט יעדער צייט, אין עס ווערט אויך בעניצט מיט דעם מיטטעלווארט פֿון דער יעצטיגער צייט אין מיט דעם פֿאָרוואָרט de (פֿאָן), למשל: Ŝi est,as am,at,a de ciu,j (זיא איזט געליעבט פֿאן אללען), דאס מיטטעלווארט am,at,a אבוואהל עס איז פֿון דער יעצטיגער צייט, ווערט עס דאך בענוטצט אזוי אין דער פֿערגאנגענער אין אויך אין דער קינפֿטיגער צייט, עס ווירד נור פֿערענדערט דאס ווארט est,as אויף est,is (עבר) אין אויף est,os (עתיד). אלזא est,is am,at,a (וואר געליעבט), est,os am,at,a (וועט זיין געליעבט).

ביישפּיעלע צום מיטטעלווארט.

Dorm,ant,e ni ne vid,as.	שלאָפֿענדיג זעהען וויר נישט.
La *lern,ant,o* dev,as estim,i la *instru,ant,o,n*	דער לערנענדער (שיהלער) מוס שאַטצען דען לעהרענדען (לעהרער).
Libr,o *instru,ant,a* est,as tre util,a	איין לעהרענדעס בוך איז אַ ניצליכֿעס.
Di,o est,as la *kre,int,o* kaj la *reg,ant,o* de l'mond,o	גאטט איז דער בעשעפֿער אונד דער רעגירער דער וועלט.

Ferm,int,e la pord,o,n, li komenc,is si,n sen,vest,ig,i	נאכֿדעם וויא ער האט פֿערמאכֿט דיא טהיר, האט ער אנגעפֿאנגען זיך אויסצוטיהען.
La *ven,ont,a* gast,o est,as ankoraŭ en la voj,o	דער גאסט וועלכֿער ווירד אנקאממען איז נאך אים וועג.
La *el,pel,it,o* mal,sat,as jam la tri,a,n tag,o,n	דער ארויסגעטריבענער הונגערט שוין דעם דריטטען טאג.
Pun,at,e li ploris sed *pun,it,e* li ĉes,is plor,i	בעשטראפֿט ווערענדיג (בשעת מען האט איהם געשטראפֿט) האט ער געוויינט, אבער בעשטראפֿט געווארענדיג (נאכֿדעם מען האט אירם בעשטראפֿט) האט ער אויפֿגעהערט צו וויינען.
La *konstru,ot,a* dom,o kost,os mult,o,n da mon,o	דאס הויז (וועלכֿעס וועט געבויעט ווער'ן) וועט קאסטען פֿיעל געלד.
Bat,at,e de la mastr,o li plor,-is kaj ĵuris ke li terur,e venĝ,os.	געשלאָגענווערענדיג פֿון הערר', וויינטע ער, אונד האט געשווארען אז ער ווירד זיך שרעקליך נוקם זיין.

8) דאס אומשטאַנדסוואָרט (תואר הפעל). דאס זענין דיא ווערטער וואס בעצייכֿנען, וויא אזוי דיא פעולה איז געטוהען געווארען, אין אויף וועלכֿע אַרט, אונד אנטווארטעט אימער אויף דיא פֿראגע; וויא אזוי? למשל: גוט געבויעט, ער לויפֿט געשווינד.

דיזע ווערטער ווערין געענדיגט מיט איין e, למשל: bon,e גוט זינגען kant,. דא איז אויך פֿערהאנדען מדרגות אזוי וויא ביא דעם אייגענשאפֿטסווארט. דאס ווארט pli בעדייטעט אויף אַ גרעססער מדרגה, אין דאס ווארט plej נאר אויף דיא גרעסטע מדרגה, למשל: Mi,a frat,o pli bon,e kant,as ol mi (מיין ברודער זינגט בעססער אלם איך) El ĉiu,j mi,a,j frat,o,j Abraham,o kant,as la plej bon,e (פֿון אללעס מיינע ברידער זינגט אברהם אם בעסטען).

ביישפּיעלע צום אומשטאנדסוואָרט.

Li juĝ,as *sever,e* sed *just,e.*	ער ריכֿטעט שטרענג, אבער גערעכֿט.
Nun est,as *vărm,e*	יעצט איז וואַרם.
Li don,is al la mal,riĉ,a,j tro *mal,mult,e*	ער האט געגעבען דיא ארמעלייט זעהר ווענינג.
Li lern,as bon,e	ער לערנט גוט.
Mi ven,is fru,e, sed li ven,is ankoraŭ pli fru,e	איך בין געקוממען פֿריה אבער ער איז געקוממען נאך פֿריהער.
Ŝi ir,as mal,rapid,e.	זיא געהט לאנגזאם.

אללגעמיינע רעגעלן.

1) יעדעס װארט װערט אזױ געלעזען, אזױ װיא עס איז געשריבען.

2) דער אַקצענט איז איממער אויף דער זילבע, וואס איז פֿאַר דער לעצטער, למשל: komenco ווערט צערטהיילט אויף 3 זילבע ko-men-co; דען אַקצענט בייא men ברויך מען אויסצודריקקען, ווייל דאס איז פֿאַר דער לעצטער זילבע co, אלזא זאלל מען לעזען ko*men*co אזוי אויך de*zer*ta, a*ni*mo, apar*ti*gis, ves*pe*ro, al*me*naŭ.

3) דיא צוזאממענגעזעצטע ווערטער ווערען פֿאָרמירט פֿון צווייא ווערטער, אין צוזאממענגעשטעללט אין איין וואָרט (דאס ווארט וואס איז דער עיקר שטעהט צום סוף) אין ווערען צוזאממען געשריבען, נאר אבגעטהיילט דורך אַ שטרעכֿעלע, למשל: דאס ווארט vapor,ŝip,o (דאמפּף־שיפֿף) דאס איז איין ווארט וואס איז צוזאממענגעשטעללט פֿון vapor (ראטפּף), אין פֿון ŝip (שיפֿף). דאס אות o וואס עס קימט צילעצט, איז אויך וויא איין ווארט פֿיר זיך, צו צייגען אז עס איז איין הויפּטווארט.

4) דאס אומשטאנדסווארט ne (ניכֿט) ווערט ווענגעלאזט, אז עס קימט דערנאך אזוי אַ וואָרט, וואס עס בעדייטעט „ניין", „ניכֿט", למשל דאס ווארט nenian בעדייטעט „קיינמאהל נישט", אלזא זאגט מען Mi nenian vid,is (איך האב קיינמאהל געזעהען) אין מען ברויך נישט זאגען Mi ne nenian vid,is (איך האב קיינמאהל נישט געזעהען).

5) אויף דער פֿראגע „וויא אַהין ?” קימט דיא א:טוואַרט דאס ווארט
אין אקיזאטיף מיט איין n צולעצט, למשל tie דאָרט, אין אז מען זעצט
צו דאס אות n אין מען זאגט tien, איז דער טייטש „דארט אהין”, צב"ש
Varsovi,o,n (נאך ווארשא), Lublin,o,n (נאך לובלין). Li ir,is en la
ĝarden,o,n, kaj nun li jam sid,as en la ĝarden,o (ער איז געגאַ-
גען אין גארטען אריין, א:נד יעצט זיצט ער שוין אים גארטען).

6) דאס ווארט je האט איניגע בעדייטונגען, היינו: „פֿאָן”,
„אויף”, „צו”, לויט וויא מען ברויך עס צו בענוטצען אין זאַטץ, למשל:
ĝoj,i je tio (פֿרייען זיך פֿאָן דיזעם), דא האט דאס פֿארווארט je דיא
בעדייטונג (פֿאָן) ווייל דיא פֿריידע קימט נישט פֿון דער זאך, דאס
דייסט, ארויסגענומען פֿון דער זאך, נא: דיא פֿריידע קימט ד ו ר ך
דער זאך. — Mal,san,o je la okul,o,j (קראנק אויף דיא אויגען),
דא קימט דאס ווארט je אין דער בעדייטונג „אויף”, ווייל מען מיינט
נישט דאמיט דאס ער איז קראנק אין ליגט א ו י ף דיא אויגען, נאר ער
איז קראנק ד ו ר ך איין אויגענקראנקהייט. — Enu,o je la patruj,o
(בענקען צ ו ם פֿאטערלאנד), דא בעדייטעט דאס פֿארווארט „je” אזו
וויא אויף יידיש דאס ווארט „צו”, ווייל דאס בענקען איז נישט אזוי וויא
מען געהט צום לאנד, ווייל דאס געהען מאכֿט דעם מענש נעהנטער
צום לאנד, אבער דאס בענקען איז דעך גאר פֿון ווייטען. אליא בעניצט
מען דאס ווארט je ווענן דיא זאך איז נישט נאטירליך, אין עס געהט
נישט ארוים פֿון דיא זאך זעלבסט נאר פֿון דערווייטען.

אז מען וויל קען מען גאר פֿערשפארען דאס ווארט je, אין
בענוטצען דען פֿירטען ביגעפֿאלל, למשל: Mal,san,o la okul,o,j,n,
Enu,o la patruj,o,n, אבער דאס קען מען נאר דאמאלס טהוען,
ווענן דער זאטץ וועט דאדורך נישט ארוים קימען צווייאדייטיג נור
גאנץ פֿערשטענדליך.

ב ע מ ע ר ק ו נ ג. ווער עס וועט דיא רעגעל יעצט ניכֿט פֿער-
שטעהען, אונד אויך אנדערע שטעללען פֿון דער גראממאטיק זאלל ער
פֿרעגען איינעם וואס ער בעזיצט עטוואס איין שפראכֿע, וועט ער איהם
לייכֿט ערקלערען. ווענן ער האט אבער קיינעם צו פֿרעגען, וועט ער
שוין זעלבסט ביים לעזען אין איין בוך וואס איז געשריבען אין דיא
עספּעראנטישע שפראכֿע, אללעס ביסלעכֿווייז פֿון פראקטיקע ריכֿטיג

פֿערשטעהען, אין שפּעטער אללע שווערע שטעללען דערגעהען.

7) דיא פֿרעמדע ווערטער, וואס אללע שפּראַכֿען האבען זייא אללע גענוממען פֿון איין קוועללע, ווערען אין דער וועלטשפּראַכֿע נישט פֿערענדערט, נאר זייא ווערען געשריבען לויט דער רעכֿט-שרייבונג פֿון דער וועלטשפּראַכֿע, אבער דאס פֿרעמדע ווארט בלייבט דאס זעלבע, אין דיא פֿערענדערונגען וואס קימען פֿאַר אין איין פֿרעמד ווארט, לויט דיא גראמאטיקאלישע רעגעלן, ברויך דער שורש צו בלייבען אונפֿערענדערט אבער דיא גראממאטיקאלישע רעגעלן מוזען פֿערענדערט ווערען לויט דער גראממאטיק פֿון דער וועלטשפּראַכֿע, למשל: teatr,o (טעאַטר), אז איך זאג אבער „טעאטראליש" ברויך מען צו צוגעבען צום לעצט איין a, אזוי וויא אונזער רעגעל איז, אז איין a אַם ענדע ווארט, צייגט אויף איין אייגענשאפֿטס:ווארט, אלזאָ teatr,a (טעאטראליש, טעאטערדיג).

8) אז מען וויללל קען מען אָפּלאזען דאס o נאך יעדעם הויפּט-ווארט, אויך דאס ווארט la וועלכֿעס צייגט „דער, דיא, דאס" אין צו שטעללען א בלויסע l, נאר דאמאלס ברויך מען צו ערפֿיללען דאס ארט מיט איין שטרעכֿעלע איבען אַם ענדע ווארט, למשל: Ŝiller' אנשטאטט Ŝiller,o, de l'mond,o אנשטאטט de la mond,o.

בעמערקונג. דיא 900 ווערטער פֿון וועלכֿע בעשטעהט יעצט דיא עספּעראנטישע שפּראַכֿע לויט דעם ווערטערביך, דאס זענין דיא בעדירפֿטיגסטע ווערטער, מיט וועלכֿע מען קען זיך בעדינען צום אללטעגליכֿען רעדען, בריעפֿע צו שרייבען, אויך לייכֿטע ערצעהלונ-גען צום שרייבען.

דאס ווארט וואס געפֿינט זיך דא נישט אין ווערטערביכֿעל, איז עס איינס פֿון דיא צווייא, ענטוועדער עס איז איין פֿרעמד ווארט, וואס עס איז אנגענאממען אין אללע שפּראַכֿען, אלזא ברויך עס דא זיך נישט צו געפֿינען, אדער עס איז איין ווארט וואס מען קען זיך דערוויל נאך דאַראָן בעגעהען, אין עס איז יעצט נאך נישט נעטהיג. שפּעטער אביסעל וועט ארויס געהען אַ פֿאָלליגעס ווערטערבוך וועט מען קעננען יעדעס ווארט געפֿינען וואס איז נאר דא אין יעדער שפּראַכֿע.

אנמערקונג. דיא וואָרטער פֿון וואָרטערביכֿעל ברויך מען זיך נישט אויסלערנען אויסענווייניג, צו וויססען דען טייטש פֿון יעדען וארט, דענן דאס איז כמעט אונמעגליך. נאָר מען ברויך לעזען מעה-רערע ווערקע וואס ווערין געדרוקט אין דיזער שפראַכֿע. אין דאס אונ-פֿערשטענדליכֿע ווארט נאָכֿצוזעהען אין וואָרטערביכֿעל, ביז דיא וואָר-טער ווערין איינגעפֿאססט אין זכרון, איז אללע מאהל לייכֿטער דאס פֿערשטעהען אין ביכֿעל. אפילו דער שווערסטער קאָפף וואס וועט דורך לעזען עטליכֿע ביכֿלעך, וועט ער שוין אומעטום פֿערשטעהען.

ווערטערבוך

דער

וועלטשפראכע אונד יידיש דייטש

Vort,ar,o por Izrael,id,o,j

אללעס וואס איז געשריבען אין דער וועלטשפראכע, קען יעדער פערשטעהען דורך דיזען ווערטערבוך. דיא ווערטער וועלכע האבע איין זינן, ווערען געשריבען צוזאממען, אונד ווערען נור אבגעטהיילט איינס פון אנדערן מיט איין קליין שטרעכעלע אונטען, צום בייאשפיעל דאס ווארט frat,in,o וועלכעס האט איין זינן, אונד עס איז צוזאממענ-געשטעלט פון דרייא ווערטער, אונד יעדעס טהייל מוז מען בעזונדער אבזוכען אין ווערטערבוך.

A.

a. קומט אם סוף ווארט פר א ס מ, אז דאס ווארט איז איין אייגענ-שאפטסווארט (שם התואר). — למשל: bon,a א גוטער.

acid זויער.

acet קיפען.

ad צייגט אויף איין פעולה, אז עס איז נישט געמאכט הארען אין איין מאהל נאר אין לענגערע צייט, למשל: ir (געהען), אזוי וויא אין רוסישען ИДТИ אונד אין פאלנישען iść

ir,ad (לאנג געהען)
. chodzić ходить
adiaŭ . אַדיע ! לעבט וואָהל !
aer . לופֿט
afer . זאַך , געשעפֿט .
agl . אדלער
agrabl אנגענעהם
aĝ אַלטער (ימי האָדם), למשל :
Kia,n aĝ,o,n vi hav,as ?
(אין וועלכֿען אלטער ביזט דוא ?)
ajn ווער עס איז , למשל : kiu
ajn (ווער עס איז) kiom ajn
(וויאפֿיעל עס איז)
aĵ צייגט אַ זאך וואס האט א געוויססע
אייגענשאפֿט , למשל : mal,nov
(אַלט) mal,nov,aĵ (אַלטווערק) ,
אויך צייגט עס אויף א זאך וואס
איז געמאכט פֿון אַ שטאָפֿף למשל :
frukt (פֿרוכֿט) , frukt,aĵ (קאָנ-
פֿיטור) , אדער אללעס וואס איז
געמאכֿט פֿון פֿרוכטען .
akompan בעגלייטען (בעלייטען)
akr שאַרף .
akv וואַססער .
al צו . דאס ווארט קימט אויף דיא
פֿראגע וועמען, למשל :
Mi don,is la baston,o,n al
la patr,o (איך האב דען שטאָקק
געגעבען (וועמען ?) דעם פֿאטער).
ali איין אנדרער .
almenaŭ וועניגסטענס .
alt . הויך

alumet צינדהעלצעל
am ליבען
amas הויפֿען . אַ מענגע .
amik פֿריינד
an איינוואָהנער , מיטגליד
למשל : regn (מדינה) . regn,an
(איינוואָהנער פֿון דער מדינה) .
בירגער. Varsovi,an (ווארשויער)
angul ווינקעל
anĝel ענגעל , (מלאך)
anim נשמה
ankaŭ אויך
ankoraŭ נאָך
anstataŭ אנשטאטט
ant . דער וואס . . . למשל :
—„דער וואס טהוט" far,ant,a —
-„דער וואס שלאפֿט" dorm,ant,a-
antaŭ פֿאָר
apart בעזאָנדער
aparten געהערען
apenaŭ קוים (כמעט)
apud בייא
ar בעצייכנעט אַ זאממלונג פֿאָן זאַ-
כֿען, למשל : arb (בוים) arb,ar
(וואלד) ; ŝtup (שטופֿע , מדרגה),
ŝtup,ar (לייטער , טרעפפ ,
שטיגען) .
arb (בוים)
arĝent זילבער
as קימט אַם סוף ווארט , צו צייגען
אויף דיא יעצטיגע צייט פֿאָן פעל
(זמן הוה), למשל mi ir,as (איך געהע)

at. דאס וואס ווערט געטיהען
יעצט (זמן הוה, נפעל). למשל:
far,at,a. (וואס ווערט געמאכט
יעצט). am,at,a. (דער וואס
ווערט געליעבט).
atend. וואַרטען
aŭ. אָדער
aŭd. הערען
aŭskult. האָרכען, זיך איינ-
הערען.
aŭtun. הערבסט (בציר).
av. גראָסספאַטער (זיידע)
avar. קאַרג.
azen. עזעל.

B.

babil. פלוידערן
bak. באַקקען
bala. אויסקערען (צב"ש אַ צימטער)
balanc. שויקלען
baldaŭ. באַלד
ban. באַדען
bapt. טויפען
bar. פערצוימען (לעשות גדר)
barb. באָרט (זָקָן)
barel. פאַסס
baston. אַ שטעקקען
bat. שלאגען
batal. שטרייטען
bedaŭr. בעדויערן

bel. שעהן
ben. בענשען
benk. באנק
best. אַ חיה
bezon. ברויכען
bier. ביער
bind. איינבינדען ביכער
bird. פויגעל
blank. ווייס
blov. בלאַזען
blu. בלויא
bo. קיטמ אַם אנפאַנג ווארט צו
בעצייכנען אַ מענש, וועלכער איז
גע׳ווארען אַ קרוב דעם אנדערן
דורך הייראַטהען, למשל: patr
(פאטער) — bo,patr (שווינער-
פאטער); frat (ברודער) bo,frat
(שוואָגער).
boj. ביללען
bol. זידען
bon. גוט
bord. באָרטען (ברעג)
bot. שטיוועל
botel. פלאַש
bov. אָקס
branĉ. צווייג
brand. בראָנפען
bril. גלענצען
bros. בירשט (צים פוצען)
bru. רוישען
brul. ברעננען
brust. ברוסט

brut . בהמה, פיה

buŝ . מונד, מויל (פה)

buter . פוטער

buton . קנאָפּ

C

cel . צילען (לכוין למטרה), למשל (ער
Li cel,as en la mur,o,n
ציעלט אין דיא וואַנד)

cent . הונדערט

cert . בעקאנט, געוויסס

ceter . איבריג

cigar . ציגאַר

cigared . פאפיראָס

citron . ציטרין

Ĉ

ĉagren . קרענקען

ĉambr . צימּמער, שטוב

ĉap . מיטצע, היטטעל

ĉapel . הוט, קאפעלוש

ĉar . ווייל

ĉe . בייא

ĉemiz . העמד

ĉen . קעטטע (קייט)

ĉeriz . קירש

ĉerk . זאַרג, טרומנע (ארון מתים)

ĉes . אויפֿהערען

ĉeval . פֿערד

ĉi . ציינט אויף אַ נאהנטע זאך
למשל: tiu דער יעניגער, יענער—
tiu-ĉi דער דאזיגער, דיעזער;
tie דארט — tie,ĉi (דאָ) -tio
יענעס — tio,ĉi (דאס)

ĉia . יעדער

ĉiam . אימּמער

ĉie . איבעראלל (אומעטום)

ĉiel . היממעל

ĉio . אללעס

ĉirkaŭ . אַרום, בערך

ĉiu . יעדערמאנן; ĉiuj אללע

ĉj . קיממט אם סוף פֿון איין נאמען
(פֿון 2 ביז 5 זילבען) צו פֿער-
קליינערן דען נאמען פֿר ליבשאפֿט
וויא מען ריפֿט עס אויף יידיש
„פֿערציהען" למשל: שלמה-
Salom,o—שליאָמקע Salom,ĉj,o

ĉu . אויב, צו? למשל: ĉu vi ne
vid,is, צו האסט דוא נישט
געזעהען?

D

da . קיממט נאך איין ווארט, וואס
בעדייטעט מאָס אדער וואָג,
למשל: Kilogram,o da viand,o
(אַ קילאָגראַם פֿלייש)
glas,o da te,o (אַ גלאז טהעע).

danc . טאַנצען

danĝer . געפֿאהר (סכנה)

dank . דאנקען

daŭr . דויערן

de . פֿאַן , עס בעצייכֿנעט אויך אַ זאַך וועם עס געהער , למשל :
Baston,o de la frat,o
(דעס ברודערס שטעקקען)

decid . דעצידירען , ענטשיידען (פסקנן)

defend . בעשיטצען , פֿערטהיידיגען

dek . צעהן

dekstr . רעכֿט , למשל : dekstr,a man,o (רעכֿטע האנד)

demand . פֿרעגען

dens . געדעכֿט (נישט שיטער)

dent . צאָהן

detru . צערשטערען

dev . מיזען, זאָללען

dezert . וויסטע (מדבר)

dezir . ווינשען

Di . גאָטט

dik . דיק, גראָב

diligent . פֿלייסיג

dimanĉ . זאָנטאג

dir . זאגען

dis . צער... עס קימט אם אַנ-פֿאנג ווארט צו צייגען אז מיט אַ טהוען , האט מען אַ זאַך צער-טהיילט אדער צערטרעננט , למשל: ŝir (רייסען) — dis,ŝir (צערריי-סען) , divid (טהיילען) dis,divid (צערטהיילען)

disput . דיספּיטירען , זיך מפלפל זיין

divid . טהיילען

dolĉ . זיס

dolor . שמערצען

dom . הויז

don . געבען

donac . שענקען

dorm . שלאָפֿען

dors . אַ ריקקען

du . צווייא

dum . וועהרענד , אין דער צייט (בשעת) .

E

e . צייגט אז דאס ווארט איז איין אומשטאנדסווארט (תואר הפעל) . (זיעהע דף 36) עס בעצייכֿנעט וויא אזוי דיא פעולה איז געטיהען געווארען , למשל : Mi bon,e kant,as . גוט bon,e (איך זינג גוט)

eben . גלייך , גלאַטט

ebl . מאָגליך

ec . דאס איז דאס זעלבע וויא אויף יידיש , דיא ענדונג „הייט" אדער „קייט" . עס צייגט אויף אַ הויפּט-ווארט וועלכֿעס איז נישט קיין זאך וואס מען קען עס פֿיהלען מיט דיא 5 חושים , קיין גשמיות , נאר אַ פֿארשטעללונג אין דיא געדאנ-קען , וואס עס הייסט אויף ל"ק „שם המקרה" , למשל : bon,ec (גוט קייט) . infan,ec (קינד-הייט).

eĉ . אפילו , זאָגאַר .
eduk . ערציהען (קינדער)
edz . אַ מאנן
efektiv . ווירקליך (באמת)
eg . צייגט אויף פֿערגרעסערונג דער
זאך . למשל : man (האַנד)
man,eg — (אַ דיקקע אונד שווע-
רע האנד , אַ לאַפּע) ; varm
(וואַרם) varm,eg (הייס)
egal . איינערלייא , אללעס איינס .
ej . בעצייכֿנעט דאס אָרט וויא
עפּיס ווערט געמאַכֿט . למשל :
kuir (קאָכֿען) , kuir,ej (קיכֿע) ;
preĝ (בעטען) preĝ,ej (בעטהויז)
ek . קימט אם אנפֿאנג ווארט צו
צייגען אויף אנפֿאנג פֿין אַ פעולה,
אדער אז דיא זאך איז אבגעטויהען
געוואָרען אין אַ קליינע צייט אויף
אַ מאהל , למשל : kant (זינגען)
ek,kant (אנפֿאנגען צו זינגען, אדער
אַ זונג טהוען) . אזוי וויא אין
רוסישען запѣть , וויא אין פּאל-
נישען zaśpiewać ; kri (שרייען)
ek,kri (אויפֿשרייען , אַ געשרייא
טהוען) .
eks . אַ מאהליגער , אַ געוועזענער
ekster . אויסענווייניג , אויסערהאלב
(מחוץ)
ekzempl . ביישפּיל , מוסטער , משל
el . פֿאן , ארויס , למשל :
Li *el*,tir,is la man,o,n *el* la
akv,o (ער האט א ר ו י ם געצוי-
גען דיא האנד פֿאן דעם וואַססער)
elekt . וועהלען , אויסקלויבען .
em . נייגונג , געוואָהנהייט . למשל :
babil,*em*,a (דער וואס האט
ליעב צו פּלוידערן , א פּלוידער-
זאַק) . disput,em,a (דער וואס
האט ליעב זיך צו שפּארען)
en . אין , למשל : *en* la poŝ,o
(א י ן דער טאשע)
enu . זיך לאנגווייליגען . זיך נודיען .
בענגען , אוממוטהיג זיין .
envi . מקנא זיין , בענײדען .
er . קימט אם סוף ווארט צו צייגען
אז דיא זאך איז אבגעטהיילט פון
אַגאַנצען הויפֿען , פֿין אַ גאנצע
קופּה . למשל : sabl (זאמד) —
sabl,er (אַ זאַמדעל , אַ קערענדיל
זאַמד)
erar . זיך טועה זיין , אירען
escept . אויסשליסען , (חוץ)
esper . האָפֿען .
esprim . אויסדריקקען (אים רעדען)
est . זיין (הָיָה)
estim . עהרען , שעטצען
esting . לעשען
estr . פֿארשטעהער (ראש)
et . ווערט צו געשטעללט צום ווארט
צו פֿערקלענערן אַ זאַך , למשל :
mur (וואנד) — mur,et,o (אַ
ווענטיל) ; rid , (לאַכֿען) rid,et,o
(אַ געלעכֿטערל , אַ שמייכֿעל)
etaĝ . אַ שטאָק אין אַ הויז (עֲלִיָה)

etern . עוויג

F

facil . לייכט , גרינג
faden . פאָדעם (צום נעהען)
fajf . פייפען
fajr . פייער
fal . פאללען
fald . פאַלדען
famili . פאמיליע
far . טהוען ; far,iĝ ווערען
fart . לעבען , זיך וואָהל אדער
אונוואָהל בעפינדען. למשל :
Kiel vi fart,as? (וואס מאכען
זיא, וויא בעפינדען זיא זיך ?)
feliĉ . גליקליך
fend . צערשפאלטען
fenestr . פענסטער
fer . אייזען
ferm . שליסען , פערמאכען
fest . פייערן. יום טוב מאכען
fianĉ . חתן
fidel . טרייא
fier . שטאָלץ
fil . זאָהן
fin . ענדיגען
fingr . פינגער
firm . פעסט
fiŝ . פיש
flank . זייט (צד)
flar . שמעקקען

flav . געלב (מראה צהוב)
flor . בלומע
flu . רינגען , (נזל)
flug . פליהען
fluid . אַ רינענדע זאַך (דבר נוזל)
foj . מאהל
fojn . הייא
foli . בלאטט
fond . גרינדען (יסוד)
font . קוועלע , (מעין)
for . ווייט . פאָרט
forges . פארגעססען .
forĝ . שמידען, קאָוועו
fork . גאַבעל (מזלג)
forn . אָפען (תנור)
fort . שטארק
fos . גראבען
frap . קלאָפפען, שלאגען .
frat . ברודער
fraŭl . קאַוואליר (בחור)
freŝ . פריש
fromaĝ . קעז
frost . פראָסט
frot . רייבען
fru . פריה
frukt . פרוכט
frunt . שטערן אין געזיכט (מצח)
fulm . בליטץ
fum . רויך
fund . באָדען, דנאָ (פין א פאסס
גרונד (אין אַ טייך) .

G

gaj . לוסטיג , פֿרעהליך
gajn . געווינגען , פֿערדיענען
gant . האנדשוה
gard . היטען , למשל : Li gard,as la kamp,o,n ער היטעט דאס פֿעלד
gast . גאסט
ge . קומט אם אַנפֿאנג וואָרט , צו צייגען אויף צווייא געשלעכֿטער זכר אונד נקבה , למשל : patro (פֿאטער) — ge,patr,o,j (עלטערן) ד״ה פֿאטער אונד מוטטער .
mastr (ווירטה , העדר) — ge,mastr,o,j הערשאפֿט , ד״ה ווירטה אונד ווירטהין .
genu . קניע
glaci . אייז
glas . גלאז , כלי
glat . גלאַטט
glav . שווערט (חרב)
glit . גליטשען
glor . ריהמען
glut . שלינגען
gorĝ . קעהל (אין האַלז אינוועגדיג)
grand . גראָס
gras . פֿעטט
grat . קראַטצען
gratul . גראַטולירען , ווינשען מז״ט זאגען
grav . וויכֿטיג
griz . גרויא
gust . אַ געשמאַק , גוסט
gut . טריעפֿען ; gut,o טראָפען .

Ĝ (dž дж)

ĝarden . גארטען
ĝem . זיפֿצען
ĝentil . העפֿליך , בעל דרך ארץ
ĝi . דיזעס , עס
ĝis . ביז
ĝoj . פֿרייען זיך

H

! ha . ! אָ ! אַך !
hajl . האַגעל
haladz . דונסט , טשאַד , (סוואָנד)
halt . אַנהאלטען , שטעהען בלייבען
har . האָאר
haring . הערינג
haŭt . הויט
hav . האבען למשל : Mi hav,as (איך האבע)
hejt . הייטצען
help . העלפֿען
herb . גראז
hered . ערבען , ירשנען
hieraŭ . געסטערן , נעכֿטען
! ho . ! אך
hodiaŭ . הייטע (היום)
hom . מענש

honest . עהרליך
hont . שעמען זיך
hor . שטונדע, שעה
horloĝ . אוהר (זייגער)
hotel . גאַסטהויז
humil . אונטערטהאַניג , נידער-
געשלאַגען
hund . הונד

I

i . קימט אַם סוף ווארט צו בעצייכנען
דען שורש פֿון ווארט, ווענן מען
ברויך אויסצודרוקקען דיא בלויסע
פעולה , אָהן אַ צייט, אין אהן אַ
פערזאן , למשל :
laŭd,i לויבען , ir,i (געהען)
manĝ,i . (עססען)
ia . אירגענד איינער , (какой то
(jakiś
ial . איבער עפּים (אוים אירגענד
איינער אורזאכ̄ע)
ian . אמאהל , ווענן עס איז
(kiedyś, когда-нибудь)
id . צייגט אויף דיא הערקונפֿט ,
פֿון וואַנען דיא זאַך שטאַממט ,
למשל : bov (אָקס) bov,id
(קאַלב) ; Izrael ישראל , —
Izrael,id (איזראעליט, בן ישראל)
ie . וואָ עס איז (гдѣнибудь ,
(gdziekolwiek
iel . וויא עס איז (אויף וואס פֿר
איין אופן עס איז , אירגענד וויא
(какъ-нибудь, jakkolwiek)
ies . וועמעס עס ווילל . (אירגענד
יעמאנדעס
чейнибудь, czyjekolwiek)
ig . מאַכ̄ען עס זאָלל . . . (הפעיל)
למשל : pur (ריין) — pur,*ig*
(מאכ̄ען עס זאלל . . . ריין זיין ,
רייניגען) ; brul (ברעננען) ,
brul,*ig* (מאכ̄ען עס זאלל . . .
ברעננען , פֿערברעננען) ; sid .
(זיטצען) — sid,*ig* (מאכען
זעטצען , נידערזעטצען (להושיב)
il דאס ווערט צוגעזעצט צום ווארט,
צו צייגען אויף א ווערקצייג, למשל:
tond (שערען — tond,*il* (אַ
שער) ; paf (שיעסען) — paf,*il*
(בוקס, פֿלינטע) .
ili . זייא (הם)
in . קימט צו צייגען אויף ווייבליכ̄ען
געשלעכ̄ט (לשון נקבה) , למשל :
patr (פֿאטער) — patr,in (מוט-
טער); kok האָהן—kok,in (היה;
ind . ווערטה , למשל : kred (גלוי-
בען) — kred,*ind,a* (גלויבענס-
ווערטה , דאס הייסט , עס איז
ווערטה צו גלויבען .
infan . קינד
ing . צייגט אויף אַ כלי , אין וועלכ̄ער
שטעקט עפּים אַ זאך , למשל :
kandel (ליכ̄ט) — kandel,ing
לייכ̄טער ; plum (פֿעדער) —

J

j . ציינט אויף דיא פֿיעלפֿאכֿע צאהל (לשון רבים) , למשל : patr,o,j (עלטערן) , hom,o,j מענשען .—

ja . דאָך , אמעהר (вѣдь)

jam . שוין

jar . יאהר

je . אויף , צו , דיא בעדייטונג פֿון דעם ווארט je , איז ערקלערט אין דיא „אלגעמיינע רעגעלן" № 6

jen . דא ! זיהע ! אָט ! —

jen--jen דאָ—דאָ, למשל :

Jen li rid,as, jen li plor,as (דא לאכֿט ער , דאָ וויינט ער) .

jes . יאָ !

ju-des. וואס מעהר—דעסטא, למשל:

Ju pli ili sufer,ig,is il,i,n *des* pli ili mult,iĝ,is (כ א ש ר יענו אותו , כ ן ירבו — יע מ ע ה ר זיא זיא פייניגען . ד ע ס ט א מ ע ה ר מעהרטען זיא זיך)

juĝ . ריכֿטען אורטהיילען , דענקען,

jun . יונג

just . גערעכֿט

Ĵ

ĵaŭd , דאננערשטאג

ĵet . וואַרפֿען

ĵur . שווערען

plum,ing (פֿעדערהאלטער)

ink . טינט

instru . לעהרען (אנדרע) (למד)

insul . אינזעל

insult . שעלטען , זידלען

in , דער וואס האט גע . . . . . .

למשל : far,int,a (דער וואס האט געמאכֿט)

intenc . זיך מכוין זיין (בעאבזיכֿטיגען)

inter . צווישען

intern . אינווענדיג

invit . איינלאַדען , פֿערבעטען .

io . עטוואס , עפּיס

iom . איינוועניג , וויא פֿיעל עס איז

ir . געהען

is . קימט אַם סוף פֿון אַ צייטווארט (פּעל) צו ציינען אויף דיא פֿערגאנגענע צייט , למשל : Mi ir,is (איך בין געגאנגען)

ist . בעצייכֿנעט אַ מענש וואס בעשעפֿטיגט זיך מיט אַ זאך . ד"ה וואס ער איז. למשל: bot (שטיוועל) bot,ist (שוהסטער) ; komerc (האנדעל) komerc,ist (קויפֿמאן , סוחר)

it . דער וואס מען האט עס גע ...

למשל : far,it,a (וואס מעהאט עס געמאכֿט) .

iu . עמיץ (יעמאנד) .

———

K

kaf . קאַווע

kaj . אונד, אבער

kajer . העפֿט, קאיעט

kaldron . קעססעל

kalês . וואגען, קארעטע

kalkul . רעכֿנען, צעהלען

kamen . קוימען

kamp . פֿעלד

kanap . קאַנאַפע

kandel . ליכֿט

kant . גן

kap . קאָפף

kapt . חאַפּען, פֿאנגען

kar . טהייער

karb . קייל (węgiel , уголь)

kares . ליעבקאָזען, ד"ה פיעשטשען

kaŝ . בעהאלטען (קיינער זאלל עס ניִשט זעהען)

kat . קאטץ

kaŭz . אורזאכֿע, (סבה)

ke . דאסס, אז, כדי

kelk . מאנכֿע, עטליכֿע, אייניגע

kest . קאסטען

kia . וואס פֿיר איין, וועלכֿער.
למשל: kia hom‚o ven‚is
(וואס פֿר איין מענש איז געקימען)

kial . ווארום? פֿר וואס?

kian . וועגן

kie . וואָ, אויף וועלכֿען אָרט

kiel . וויא, וויא אזוי?

kies . וועמעס

kio . וואס

kiom . וויאפֿיעל

kis . קישען

kiu . ווער

klar . העלל, קלאר

knab . יונגעל

kok . האָהן

kol . האַלז

koleg . קאָלעגע, חבר

kolekt . זאַמלען

koler . צירנען

kolon . זייל, סלופ

kolor . פֿארבע, קאָליר

komb . קעממען

komenc . אנפֿאנגען, אנהייבע

komerc . האנדלען, געשעפֿט מאכֿען

kompat . אנטהייל נעמען, מיטלייד האבען

kompren . פֿערשטעהען

kon . קעננען

kondiĉ . בעדינגונג, תנאי

konduk . פֿיהרען

konfes . מודה זיין

konsent . מסכים זיין, בעשטעהען

konserv . קאָנסערווירען (אַ זאַך עס זאלל נישט פֿערדארבען ווערען) אויפֿבעוואהרען, בעהאַלטען (עס זאלל נישט פֿרלוירען געהען)

konsil . ראטהען, איין עצה געבען

konsol . טרייסטען.

konstant . שטאנדהאַפֿט , דויער-
האַפֿט . בעשטאַנדיג

konstru . בויען

kontent . צופֿרידען

kontraŭ . געגען

konven . פאססען , למשל : ĝi ne
konven,as (עס פאסט נישט)

kor . הערץ

korn . האָרן

koron . קראַנץ , קראָנע

korp . קערפּער

kort . האָף , פּאָדוואָר .

kost . קאָסט

kovr . פֿערהיללען , פֿערדעקקען

kraĉ . שפייען

krajon . בליישטיפֿט

kravat . קראוואט

kre . בעשאַפֿפֿען

kred . גלויבען

kresk . וואַקסען

kret . קרייד

kri . שרייען

kruc . קרייץ (שְׁתי וערב) צלם

kudr . נעהען (תּפור)

kuir . קאָכֿען

kuler . לעפֿפֿעל

kulp . שולדיג

kun . מיט ; kun,e צוזאממען

kupr . קופּפֿער

kur . לויפֿען

kurac . הײלען, קוריר׳ען

kuraĝ . דרייסט , שמיאַלע

kurten . פֿאָרהאנג

kusen . קיששען פֿון בעטגעוואַנד .

kuŝ . ליגען

kutin . זיך געוואָהנען

kuz . קוזין , אַ שוועסטערקינד

kvankam . אָבגלייך , חאָטשבי

kvar . פֿיער

kvin . פֿינף

L.

l' / la } קימט פֿר דעם הויפטוואָרט , אנשטאט דיא ווערטער : דער , דיא , דאס

labor . ארבייטען

lac . מיעד

lakt . מילך

lam . הינקענדיג

lamp . לאַמפע

land . לאנד

lang . צונג

lantern . לאַמטערנע

larĝ . ברייט

larm . טרעהרען

las . איבערלאָזען , לאָזען

last . לעצט

laŭ . לויט

laŭd . לויבען

laŭt . הויך (רעדען אדער שרייען)

lav . וואשען

lecion . לעקציאָן

leg לעזען

leĝ . געזעטץ (חוק)
leon . לייב. למשל: La leon,o kri,is (דער לייב האט געשריגען, אריה שאג)
lern . לערנען
lert . געשיקט
leter . בריף
lev . אויפֿהייבען
li . ער
liber . פֿרייא
libr . בוך
lig . בינדען, קניפּפען
lign . האלץ
lingv . שפּראַכֿע
lip . ליפּפּ
lit . בעטט
liter . אות, בוכֿשטאב
loĝ . וואָהנען
lok . אָרט
long . לאַנג
lud . שפּילען
lum . בעלייכֿטען
luń . לבנה
lund . מאָנטאג

M

maĉ . קייען
magazen . געוועלב, קלייט, מאַ-גאזין
maknl . פֿלעק
mal . קימט אם אנפֿאנג ווארט, צו ציינען דען געגענזאטץ פֿון צווייטען טהייל ווארט, למשל: bon (גוט) — mal,bon (שלעכֿט); estim (שאַטצען) — mal,estim (גרינגשאַטצען, פֿעראכֿטען).
malgraŭ . אָבגלייך (חאָטשבי, אע"פ) —.
man . האנד
manĝ . עססען
mar . ים
mard . דינסטאַג
mastr . ווירטה, בעל-הבית.
maten . מאָרגען, (בוקר) פֿריה.
matur . צייטיג
mem . זעלבסט
memor . געדענקען
merit . ווערטה זיין, פֿערדינען
merkred . מיטטוואָך
met . לעגען, הינטהון
mez . מיטטע, אין דער מיטטען.
mezur . מעסטען
mi . איך
miks . מישען
mil . טויזענד
milit . קריג פֿיהרען
mir . זיך ווינדערן
mizer . נויט
moder . מעססיג
modest . בעשיידען, סקראָמנע
mol . ווייך
mon . געלד
monat . חודש

mond . וועלט

mont . בערג

montr . צייגען, ווייזען

mord . בייסען

morgaŭ . מאָרגען (מחר)

mort . שטערבען

moŝt . אלגעמיינער טיטעל, צב"ש
Vi,a reĝ,a moŝt,o
(אייער קעניגליכע מאיעסטאַט)
אזוי אויך צו איינעם גענעראל
Vi,a general,a moŝt,o
אונד צו איינעם בישוף
Vi,a episkop,a moŝt,o

mov . בעוועגען, שויקלען

mult . פֿיעל

mur . וואנד

murmur . ברוממען

muŝ . פֿליעג.

N

n . קימט אַם סוף ווארט, צו צייגען אז דאס ווארט שטעהט אין אַקוזאטיף, אויף וועלכעס עס בעציהט זיך דאס צייטווארט וואס שטעהט פֿריהער, למשל:
Mi vid,is la baston,o,n
(איך האב געזעהען דען שטאָקק).
דאס ווארט „שטאָקק" בעציהט זיך צום ווארט „געזעהען".

naĝ . שווימטען

najbar . שכן

nask . געבאָרען, געוויננען, (הוליד)

naŭ . ניין, (תשעה)

naz . נאָז

ne . ניין; נישט

nebul . נעבעל

neces . נייטיג

neĝ . שנייא

nek-nek . נישט דאס אין נישט דאס למשל: nek kaf,o nek te,o
(נישט קיין קאַווע, נישט קיין טהעע)

nenia . קיין, למשל: hom,o nenia
(קיין אייציגער מענש).

nenian . קיינמאל

nenie . אין ערגיץ נישט (נירגענדס)

neniel . קיינעספֿאללס, באַין אופן

nenies . קיינעמס נישט

nenio . גאר נישט

neniu . קיינער נישט

nep . אייניקעל (נכד)

nev . נעפֿפֿע, ברודערסזאהן אדער שוועסטערסזאהן

ni . וויר (אנחנו)

nigr . שווארץ

nj . ווירד צוגעשטעללט צו דיא ערשטע 2—5 בוכשטאבען פֿין איין פֿרויענגאמען צו פֿערציהען דען נאמען ליעבליך, למשל:
Ma,nj,o—Mari (מרים—מרימיל)
Sa,nj,o—Sara (שׂרה—שׂרטשע)

nobl . עדעל

nokt . נאכט

nom . נאמען

nombr . צאהל

nov . נייא

nub . וואלקען

nud . נאקט

nuks . נוסס

num . יעצט , אצינדערט

nur . נור

nutr . זייגען (אַ קינד) , קאָרמיען

O

O . צייגט אז דאס ווארט איז איין הויפטווארט , (שם העצם)

obe . געהאָרכֿען (פֿאָלגען)

objekt . אַ זאך . אַ געגענשטאנד

obl . קימט בייא א צאהלווארט , צו צייגען אז דאס איז איין פֿער-פֿיעלפֿאכֿונס צאהלווארט , למשל : du (צווייא) — du,obl צווייא-פֿאך , צווייערלייא) .

obstin . איינגעשפארטער , זקשן .

odor . שמעקקען , למשל : La flor,o odor,as bon,e (דיא בלומע שמעקט גוט)

ofend . בעליידיגען , שלעכֿטס טוהען יעמאנדען .

ofer . אָפּפֿערן , א קרבן ברענגען .

oft . אָפֿט , ע"פ רוב

ok . אַכֿט

okaz . אַ טרעפֿפֿען , אַ פֿאָרפֿאַלל ; געשעהען .

okul . דאס אויג

okup . בשעפֿטיגען , פֿערנעמען זיך

ol . צייגט אז דאס איינגענשאפֿטס-ווארט (שם התואַר) איז אין אַ גרעסערע מדרגה וויא דאס אנדערע אזוי וויא אין יידישען דאס ווארט „אלם" , למשל : pli blank,a (ווייסער אלם שנייא) ol neĝ,o

ole . אייל

ombr . שאטטען

ombrel . שירם , פֿאַראַסאָל

on . קימט בייא איין צאהלווארט צו צייגען , אז עס איז איין ברוכֿ-צאהלווארט , אַ טהייל פֿון דעם גאנצען , למשל : kvar (פֿיער) kvar,on (אַ פֿירטעל) .

ond . אַ פֿאַליע (פֿין טייך) , גל הים

oni . דאס איז אַ פֿירווארט אהן פערזאנען , וואס הייסט אויף יידיש „מען" למשל : far (טהוען) —*oni* far,as (מען טהוט)

onkl . אָנקעל , פֿעטטער

ont . דער וואס ועט . . . למשל : far,*on*,ta (דער וואס וועט טוהען)

op . קימט בייא אַ צאהלווארט , צו צייגען אויף איין זאממעלצאהל-ווארט למשל : du,op אין צווייען , זעלבאַנאנדער)

oportun . בעקוועם

or . גאָלד

ord . אָרדנונג

ordinar . געוואָהנליך

ordon . בעפֿעהלען
orel . אָהר
os . ציינט או דאס צייטוואָרט שטעהט
אין דער קינפֿטיגע צייט (עתיד),
למשל : Li manĝ,os (ער וועט
עסבן)
ost . קנאָכען, ביין
ot . דער וואס מעווענט עס. . . . .
למשל : far,ot,a (דער וואס מע-
וועט עס טהען)
ov . איי (ביצה)

P

pac . פֿריערען, שלום
paf . שיסען
pag . צאהלען
paĝ . זייטע, דף (אין אַ בוך)
pajl . שטרויא
pal . בלאַסס
palac . שלאָסס, פאלאץ
palp . טאַפפען
palpebr . אויגענליד, ברעם
pan . ברויט
pantalon . הויזען
paper . פאפיר
pardon . פֿערגעבען, מוחל זיין
parenc . קרוב, פֿערוואנדטער
parker . אויסענווייניג
parol . רעדען, שפרעכען
part . טהייל
pas . פֿאָראיבערגעהען

pastr . פריסטער, כהן, גייסטליכער
paŝ . טרעטען
patr . פֿאטער — patr,uj פֿאטער-
לאנד.
pec . אַ שטיק (кусокъ)
pel . יאגען, טרייבען
pen . בעמיהען זיך, סטאַרען זיך
pend . הענגען
pens . דענקען, טראַכטען
pentr . מאלען, צייכנען
per . דורך, מיטטעלסט
perd . פֿערלירען
permes . ערלויבען
pes . אבוועגען (איוף איין וואָג),
למשל : Pes,u tiu,n,ĉ,i pan,o,n
(וואָג אב דאס ברויט)
pet . בעטען (בקש)
pez . וואָגען, למשל : tiu,ĉi pan,o
pez,as unu funt,o (דיזעס ברויט
וואָגט 1 פֿונט)
pi . פֿרומם (צדיק)
pied . פֿוס
pik . שטעכען
pilk . שפילבאלל, פילקע
pingl . שטעקנאָדעל, שפילקע
pir . בירנע, (אגסים)
plac . פלאטץ, ארט
plaĉ . געפֿאללען, (מצוא חן)
plafon . פאָלאפ, סופיט, באַלטען
plank . פוסבאָדען, פאדלאגע
plej . אַממייסטען, למשל : plej
blank,a (דער ווייסעסטער).

plej bon,a (דער בעסטער).
plen . פֿאָלל (מלא)
plend . קלאַגען
plezur . פֿערגניגען
pli . מעהר
plor . וויינען
plum . פֿעדער
pluv . רעגען
po . קימט פֿר דעם צאהלווארט, וויא אין יידישען דאס ווארט „צו", למשל: La ĉapel,o,j,n li venda,s *po* unu rubl,o (דיעזע הוטען פֿערקויפֿטע ער „צו" רובעל דאס שטיק)
polv . שטויב
pom . אַפּפֿעל
pont . בריק (גשר)
popol . פֿאָלק
por . פֿיר, למשל: La ĉapel,o est,as *por* la patr,o (דער הוט איז פֿ י ר דען פֿאטער)
pord . טהיר
pork . שווין
port . טראגען
post . נאַך, שפעטער, הינטער
postul . פֿאָדערן
poŝ . טאַש, קעשענע
poŝt . פּאָסט
pot . טאָפּ
pov . קאָננען
prav . רעכֿט האבען
preĝ . בעטען (גאטט), דאווינען

prem . דריקקען, פרעססען
pren . נעמען (לקוח, взять)
prepar . צובערייטען, פֿאָרבערייטען
preskaŭ . כמעט, פֿאַסט, שיער
pres . דריקען (אַ בוך)
pret . פֿערטיג
prezent . פֿאָרשטעללען
pri . איבער, וועגען, פֿאָן, אודות, למשל: Mi parol,as *pri* vi,a frat,o (איך רעד פֿאָן אייער ברודער)
printemp . פֿריהלינג
pro . וועגען, למשל: Mi est,as tre mal,trankvil,a *pro* la mal,san,o de vi,a frat,o (איך בין זעהר אונרוהיג ו ו ע ג ע ן דער קראנקהייט פֿין דיין ברודער)
profund . טיעף
proksim . נאָהנט
promen . שפאצירען
promes . פֿערשפרעכֿען, צו זאגען, מבטיח זיין
propon . פראָפאנירען
propr . אייגענס, למשל: Li loĝ,as en si,a propr,a dom,o (ער וואהנט אין זיין א י י ג ע ן הויז)
prov . פראבירען
prudent . פֿערשטאַנדיג, געזונדער שכל
prunt . לייהען, בארגען
pulv . פולווער
pulvor . פראשעק (אין מעדיצין)
pun . בעשטראַפֿען

pup . פופפע, ליאלקע
pur . ריין
puŝ . שטויסען, שטיפען
putr . פֿערפֿוילט ווערען (רקוב)

R

rad . ראָד (koło, колесо)
radi . שטראהלען, למשל פין דער זינן.
radik . וואָרצעל
rakont . ערצעהלען
ramp . קריכֿען
rand . באָרטען, ראַנד
rapid . שנעלל, געשווינד
raz . גאָלען, ראזירען
re . נאך אמאהל, ווידער, צוריק,
reg . רעגירען
regn . קעניגרייך, מדינה
regul . רעגעל, כּלל
reĝ . קעניג
rekt . גראַדע, גלייך
rekompenc . בעלאהנען
renkont . בעגעגנען
renvers . אומווערפֿען, אומשטירצען
respond . אַנטוואָרטען
rest . בלייבען
ricev . בעקאממען, ערהאלטען
riĉ . רייך
rid . לאַכֿען
rigard . קוקען, בעטראכטען
ring . רינג
ripet . ווידערהאָלען, איבערחזרן
ripoz . רוהען
river . טייך, פֿלוס
romp . צערברעכֿען
rond . קרייז, א חברה מענשען
rost . בראָטען (жарить)
roz . ראָזע
ruĝ . רויט

S

sabat . שבת
sabl . זאַמד
saĝ . קלוג
sak . זאַקק
sal . זאַלץ
salt . שפרינגען
salut . בעגריסען
sam . דערזעלבע
san . געזונד
sang . בלוט
sankt . הייליג
sap . זייף
sat . זאַטט
sav . רעטען, מציל זיין
sci . וויססען
se . ווענן, אויב, למשל: *se vi al mi* skrib,os,mi ven,os (ווענן דיא וועסט צו מיר שרייבען, וועל איך קומען).
sed . אבער, זאנדערן
seĝ . שטוהל

sek . טריקקען
sem . זייען . (זרוע)
semajn . וואָך
sen . אָהן
senc . זינן , מחשבה
send . שיקקען
sent . פֿיהלען
sep . זיבען
serĉ . זוכֿען
serpent . שלאַנג
serur . שלאָסס (צום פֿערשליעסען)
serv . דינען (служить)
ses . זעקס
sever . שטרענג
si . זיך (את עצמו)
sid . זיצען
sigel . אַ זיגעל , חתימה
sign . צייכֿנען
signif . בעצייכֿנען , בעדייטען
silent . שווייגען
simil . עהנליך , פּאַראָבנע
simpl . איינפּאַך , פשוט
sinjor . הערר
skrib . שרייבען
sku . שאָקלען , טרעססעלן
sobr . ניכֿטערן , נישט שיכור , (מיט
ריינע געדראנקען)
societ . געזעלשאפֿט
soif . דורשט
sol . אליין
somer . זוממער
son . טאָן (brzmienie, звукъ)
sonĝ . טריימען , חלומן
sonor . קלינגען
sort . גורל , שיקזאל , ליאָס
sovaĝ . ווילד
spec . גאטונג
spegul . שפיגעל
spir . אַטהעם (oddech, дыханіе)
sprit . וויטציג
ŝtal . שטאלל , שאָפּע
star . שטעהען
stel . שטערן (אין הימעל)
stomak . מאגען
strat . שטראססע
sub . אונטער , אונטען
subit . פּליצלינג
suĉ . זייגען
sufer . ליידען (אין שמערץ)
sufiĉ . גענוגענד
suk . זאפּט
suker . צוקקער
sun . זאָננע
sup . זופּע
super . איבער , למשל : super la
akv,o (איבער דיא וואססערן , על
פני המים).
supr . אָבען
sur . אויף
surd . אַ טויבער
surtut . ראָקק

Ŝ

ŝajn . שיינען , זיך דאכֿטען
ŝancel . וויגען , שויקעלן , וואנקען
ŝanĝ . טוישען , וועקסלען
ŝaŭm . שוים
ŝel . שאַרבען
ŝerc . שערצען, קאַטאָוועס טרייבען
ŝi . זיא
ŝip . שיפֿף
ŝir . רייסען
ŝlos . שליסען
ŝmir . שמירען
ŝnur . שטריקק
ŝpar . שפארען , איינקארגען
למשל : Li ŝpar,as mon,o,n (ער שפארט געלד)
ŝpruc . שפריצען
ŝrank . שאנק , שאַפֿע
ŝtal . שטאָהל
ŝtel . שטעהלען (גנבנן)
ŝtof . שטאָפֿף , מאטעריע
ŝton . שטיין
ŝtop . פֿערשטאָפֿפֿען
ŝtrump . שטרימפען , זאקען
ŝtup . שטופֿע , שטיג -- ŝtup,ar
ŝu . שוך
ŝuld . חוב . שולד
ŝut . שיטטען
ŝvel . געשוואללען ווערען
ŝvit . שוויטצען

T

tabl . טיש
tabul . ברעט , טאבליצע, טאַפֿעל
tag . טאג
tajlor . שניידער
tamen . יעדאָך , פין דעסטוועגען .
tapiŝ . טעפפיך , דיוואן
taŭg . טויגען , פֿעהיג זיין
te . טהעע
tegment . דאך
teler . טעללער
temp . צייט
ten . האלטען
tent . אויספריווען , (נסה , למשל : והאלקים נסה את אברהם)
ter . ערד
terur . שרעקקען
tia . זאָלכֿער
tial . דארום, דעסטוועגען, איבערדעם
tian . דאנן , דאמאלס
tie . דאָרט
tiel . אזוי
tim . פֿירכֿטען , מורא האבען
tio . יענס — דאס tio,ĉi
tiom . אזוי פֿיעל
tir . ציהען
tiu . יענער
tol . ליינוואנד
tomb . קבר
tond . שעערען

tondr . דינערן
tra . דורך
traduk . איבערזעצן
tranĉ . שניידען
trankvil . רוהיג
trans . יענזייטס, איבער, אריבער
למשל : trans la Jordan,o
(מעבר לירדן)
tre . זעהר
trem . ציטטערן
tren . שלעפפען
tri . דרייא
trink . טרינקען
tro . צופֿיעל
tromp . בעטריגען, אָבנארען
trov . געפֿינען
tru . לאָך
tuj . תּיכּף, באלד
tuk . טוך
tur . טהורם
turment . קוועלען, פייניגען
turn . דרעהען
tus . היסען, הוסטען (кашлять)
tuŝ . ריהרען
tut . גאַנץ

U

U . קימט אַם סוף פֿין אַ צייטוואָרט, צו צייגען אויף דען בעפֿעהלענדען פֿאלל, אז מען הייסט עמיצען עטוואס טוהען, למשל : sid
זיצען — sid,u זיטץ

uj . צייגט אויף אַ זאך וועלכֿעס ענטהאלט עפּיס אין זיך, אדער אַ געוועקס וועלכֿעס טראגט פּרוכֿטען אדער איין לאנד אין פֿערהעלטניסס צו דיא איינוואהנער, למשל : cigar ציגאררע, cigar,uj ציגארענטאש ; pom אַפּעל— pom,uj אפּעלבוים ; Turk טירק Turk,uj טירקייא, טירקענלאנד

ul . צייגט אויף אַ מענש, וואס אַ שטייגער ער איז, למשל : riĉ (רייכֿטהום), riĉ,ul (רייכֿער) ; avar (קאַרגשאַפּט), avar,ul (קארגער).

um . דאס איז איין צוזאטץ צו אַ וואָרט, וועלכֿעס האט נישט קיין געוויססע בעדייטונג, אונד ווערט עס בעניצט אויף פֿיעל אופנים. דאס בעסטע איז, פֿין פֿיעל לעזען, וועט מען שוין פֿערשטעהען צו וואס עס ניצט.

ung . נאגעל
unu . איינס
urb . שטאָט
urs . בער

us . קימט אַם סוף פֿין אַ צייטוואָרט, צו צייגען אויף איין בעדינגונג (תּנאי), אזוי וויא אין יידישען „געוואָלט", „מעכֿטע", למשל: ŝi far,us (זיא וואלט געמאכֿט, זיא מאָכֿטע טהוען)

util . ניצליך
uz . געברויכֿען, בעניטצען

V

vaks . וואַקס
van . אומזיסט (darmo, напрасно)
vang . באַק, וואנגען
vapor . דאַמפּף
varm . ווארם
vast . גרויס , למשל : vâst,a|ĉam-br,o (אַ גרויס צימער)
vaz . כלי , געפֿאַס
vek . אויפֿוועקקען
velk . וועלקען, (נבול , вянуть)
ven . קיממען
vend . פֿערקויפֿען
vendred . פֿרייטאג
venen . גיפֿט, סם
venĝ . זיך נוקם זיין
venk . מנצח זיין, זיגען, בייא-קימען .
vent . ווינד
ventr . בויך
ver . ווארהייט , אמת
verd . גרין
verk . אַ ווערק, אַ חבור — verk,ist,o — אַ מחבר .
verm . וואָרם
verŝ . גיסען
vesper . אבענד
vest . אנקליידען
veter . וועטטער
vetur . פֿאהרען
vi . איהר , דוא
viand . פֿלייש
vid . זעהען
vilaĝ . דאָרף
vin . וויין
vintr . ווינטער
violon . פֿידעל
vir . מאַנספערזאָן , זכר
viŝ . אבווישען
vitr . גלאז
viv . לעבען
vizaĝ . געזוכֿט , פנים
voĉ . שטיממע , קול
voj . וועג , דרך
vok . רופֿען
vol . וואָללען
vort . וואָרט
vost . שווייף , ווידעל
vund. פֿערוואונדען (ranić, ранить

Z

zorg . זאָרגען

פֿערצייכֿנים דער ווערקע צום ערלערנען דער עספּעראנטישע שפּראַכֿע, אונד צום לעזען, וועלכֿע זענין ביז יעצט געדרוקט געווארען.

---

1) Lingv,o inter,naci,a פֿיר רוססען 15 קאפּ. מיט פּאָרטא 17 ק׳
2) די׳ די׳ פֿיר פּאלען 15 „ „ „ 17 ק׳
3) די׳ די׳ פֿיר פֿראנצאָזען 20 „ „ „ 22 ק׳
4) די׳ די׳ פֿיר דייטשען 20 „ „ „ 22 ק
5) די׳ די׳ פֿיר ענגלאָנדער 20 „ „ „ 22 ק
6) Vort,ar,o ווערטערביכֿעל אין יעדער לשון מהנ״ל אַ 3 ק׳ „ 5 ק׳
7) „שפה אחת לכלנו״ מורה הלשון לעברים 20 ק׳, מיט פארטא 22 ק׳
8) Du,a libr,o אַ בוך צום לעזען 25 קאפּ׳, מיט פארטא 27 ק׳
9) Al,don,o. אַ ביך צום לעזען 10 קאפּ׳ די׳ די׳ 22 ק׳
10) דיא וועלטשפּראכֿע, לעהרביך פֿיר יודען 20 ק׳ די׳ די׳ 22 ק׳
11) Vort,ar,o ווערטערביכֿעל אין זארגאָן 3 קאפּ׳ די׳ די׳ 5 ק
12) La neĝ,a blov,ad,o ערצעהלונג פֿון פושקין 15 ק׳ די׳ די׳ 17 ק׳
13) פֿאללשטענדיגעס רוססיש-עספּעראנטישעס ווערטערבוך 1 רובעל

דיא אללע ווערקע זענין צו בעקימען בייא דעם מחבר דעם ד״ר עספּעראנטא, בייא דעם איבערזעטצער הנץ, אין דער רעדאקציאן פֿין האסיף, בייא דיא בוכֿהאָנדלער אין ווארשא היינו ה׳ א״י שאַפּירא, טשערנאוויץ, סובאלסקי, צוקערמאנן. — אין ביעלאָצערקאָוו בייא מו״ם ה׳ יוסף זאביעלינסקי, אין ווילנא בייא מו״ם ה׳ יצחק פֿונק.

דיא אדרעססע צום ד״ר עספּעראנטא
Al sinjor,o D=ro L. Zamenhof
por D=ro Esperanto en Varsovi,o

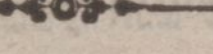
דיא אדרעססע צו הנץ.
H, Najmanowicz por sin. Hanetz
Twarda 25. en Varsovi,o

דיא אדרעסעע דער רעדאקציאָן דעם האסיף
N. Sokolow Marjanska 5. Varsovi,o
או H· Соколовъ, Марянская 5. Варшава

דער פרייז פֿאן דיזער שפראכֿלעהרע דער וועלטשפראכֿע איז אין ווארשא 20 קאפ׳. מיט פאָרטא 22 קאפ׳. ווער עס שיקט איין רובעל, בעקאממט 5 עקזעמפלארען פֿרייא פֿאן פאסטפאָרטא.

בוכֿהאָנדלער אין יעדעם לאנד, אונד יעדער שטאט בעקאממע בעדייטענדען ראבאט.

אין אַ פאר וואָכֿען ווירד אויך פֿערטיג ווערען אַ ווערקיל „ספר המלים בלשון עספעראנטא" מאת דוד הורוויץ דאס איז אַ ווערטערביכֿעל פֿר אזעלכֿע וואס קעננען לשון קודש, צו געפֿינען יעדעם ווארט וויא עס הייסט אויף עספעראנטיש לשון.

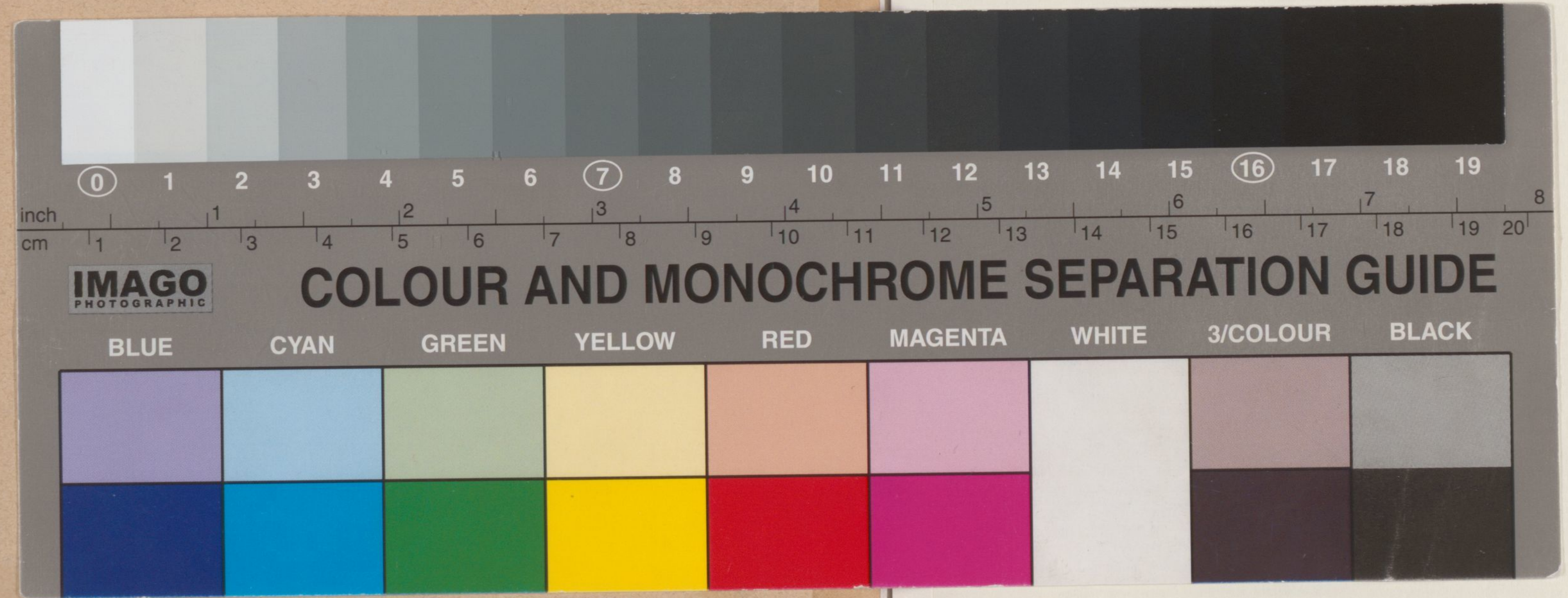
דער ד"ר עספעראנטא האט דאס ווערקיל אין גאנצען דורכֿגעזעהען. אין האט אללעס געפֿינען אין דער אָרדנונג, אויסער וואס קען זיין מאנכֿע דרוקפֿעהלער.

707.806

דיא וועלטשפראכע

דאס איז איין נייע שפראכֿע , זעהר איין לייכֿטע , וואס יעדער
פֿערשטאֶנדיגער מענטש , קען זיא ערלערנען אין אייניגע טעג ,
אונד וועט זיך קענען אין איהר פֿערשטענדיגען מיט דער גאנצער
וועלט .

פערפאסט

Д-ра ЭСПЕРАНТО,

переведено на еврейскій разговорный языкъ **Ганецомъ**.

ВАРШАВА

Въ Типографіи М. Левинскаго, Краковское-Предмѣстье № 40,

1888.

707806-B.Esp.

184

